

labitur, ad terram illa prosternit, facitq; quod & consulit beatus apostolus Paulus ad Roma. cap. 6. dicens: *Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestrae. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiae & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiae in sanctificationem: cum enim serui effectis peccati, liberi fuistis iustitiae. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum, mors est. Nunc vero liberati à peccato: serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem vero vitam aeternam. Stipendia enim peccati mors: gratia autem Dei, vita aeterna, in Christo Iesu domino nostro. Membra igitur quae peccatis inservierunt, mortificando, & disciplina salubri super illa collabendo ab omni peccatorum offensa praeservabuntur. Nec à mente decidat, quod ait apostolus: Stipendium peccati mors est. Quod idem David alijs verbis insinuat, psal. 54. inquit: *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Sunt qui dicunt hominum vitam hisce temporibus breuem esse: & philosophantur, vel eo quod iuven. matrimonia contrahunt, vel quia terra senescit, & debiles profert fructus: at qui beatus apostolus Paulus: Stipendia, inquit, peccati mors est. Vbi ergo peccata superabundant: mors etiam primo peccato in stipendium impensa, in omni hora peccantes grassatur: Viri namq; sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Collabamur ergo cogitatione super peccata quae admisimus: & quemadmodum in manibus nostris nihil relictum est, praeterquam culpa, meditatione assidua pensitemus. Vultum, vitam, & mores immutemus, atq; omnia in melius corrigamus. Impingebat etiam in ostia portae. Porta est per quam in domum ingredimur & regredimur. Nudus, inquit Iob, egressus sum de utero matris meae, & nudus reuertar illuc. Si semper in ingressu & exitu ex hoc seculo impingamus, non profecto modicum proficiemus. Defluebat quoq; salina per barbam eius. Quod vel infantibus contingere solet, vel decrepitis. Idque innocentiam signat & nihil cupere terrenorum. Innocentiam ergo infantium & impotentiam decrepitorum eligentes, omne terrenum cum infantibus negligamus, fastidiumq; omnium cum decrepitis habeamus. Sicq; à peccatis praeservabimur gratia Christi, atque omni conatu praeservativae poenitentiae iam praescriptam normam observemus. Alia poenitentia dubia dicitur, cuius ad evidentiore[m] notitiam, oportet virtutis spei meminisse. Quam beatus Thomas 2. 2. quaest. 17. ait, pro obiecto habere arduum quoddam possibile. Expectans expectavi dominum, & intedit mihi. Arduum nimis fuit Deum hominem fieri: quod sperare, ad spei virtutem spectat. Arduum etiam est sperare, cum Deo in gloria perpetuo permanere: quod & virtus spei expectare facit. Haec autem habet duo aduersa vitia: quorum alterum per defectum, alterum per excessum fit, quemadmodum & virtutes reliquae, quarum situm in medio constituuntur. Horum igitur vitiorum, unum quo per defectum peccatur, desperatio est, cui Iudas succubens laqueo se interfecit. Alterum quod in excessu versatur, praesumptio dicitur: qua quis temere cum haereticis sine gratia & meritis se saluari posse confidit. Haec igitur vitium est diabolicum, à spei virtute magno intervallo distans, à qua oritur dubia poenitentia, quae est perseverantia, usq; ad ultimum halitum in aliquo peccato mortali. Nimirum cum se quis videt, vel ad suspensum trahi, vel in lecto à medicis de salute & vita ipsius desperari, tunc demum poenitet, qui nunquam ante hac voluit vere poenitere. De his beatus Augustinus libro de vera & falsa poenitentia cap. 17. inquit: Poenitentiam non negamus. An autem debita illi dimittantur dubitamus: quoniam in illa hora qui poenitet,**

Poenitentia dubia.

peccata

peccata te dimiserunt, non tu illa. Deo tamen omnia committimus, cui corda patent. Nec prae-
tereundam demonis astutiam in hoc loco censemus, qua plurimos aliquas virtutes facere
non prohibet, dummodo in vno mortali peccato detineantur: illosque securos, quoad potest,
status eorum reddit, qui cum se liberos & aliquibus virtutibus adherere cernunt, se saluari
posse confidunt: parui pendentes scilicet vnum vel superbiae, vel ambitionis & odij, seu car-
nis quodcumque mortale, cum se plurimis videant virtutibus exerceri. Habet se Sathanas ad
huiuscemodi homines non aliter, quam qui pedem equi in prato virenti humi defixo palo su-
ne alligat. Et quidem homo securus dormit, equus vero huc & illuc discurrens vires de-
pascit herbas, nec funem curat, quo detinetur vincetus. Sic qui vno detinetur mortali, longum
illi funem virtutum, tanquam de illius damnatione securus daemone concedit: quatenus libe-
re huc & illuc discurrens ac beneficiens non memnerit se pede teneri vincetum. Inuigilet
igitur vnusquisque ne aliquo mortali detentus, de quo nunquam vere poenituerit, incidat in di-
em mortis, & tunc demum incipiat poenitentiam habere, de qua dubitat Augustinus. Meliore
autem quam potest sibi statum eligat, nulloque mortali detineatur. Huius similitudinem ha-
bemus Indi. cap. 9. Cum enim Gedeon septuaginta filios reliquisset: Abimelech vnus ex il-
lis omnes peremit, vno excepto qui se occultauit Ioas nomine, alias Ioatham. Hic autem po-
pulum videns fratricidam Abimelech in suum eligere ducem, coacto populo parabolam illis
proposuit, dicens. ligna petierant regem & adierunt oliuam. Quae respondit non posse relin-
quere pinguedinem suam, & lignis imperare. Euntes porro ad ficum, ait: Non possum de-
serere dulcedinem meam, & vobis praesse. Recedentes autem adierunt vitem quae dixit:
Non posse relinquere sui fructus suauitatem & lignis praefici. Omnia ergo ligna ingressa
sunt ad rhamnum arborem spinis vndique circumseptam & punctioibus aptam, quae libenter
sceptrum suscepit, & lignis sanguinolenter imperauit. Hac similitudine Ioas voluit populum
increpare, quod sanguinolentum Abimelech ducem sibi praefecissent. Non igitur quisquam
spinofam rhamnum mortalis peccati ducem super se constituat. Nam & si viriditate ali-
arum virtutum polleat, si usque ad horam mortis in vnico mortali peccato obstinatus persiste-
rit, cruentatus ac laceratus ab aculeis rhamni recedet: & si poenituerit, poenitentiam illi non
negamus. Quanquam de salute eius beatus dubitat Augustinus: cum peccata illum dimise-
rint, quibus iam amplius obsequi moriens non licuit. Non ergo ille peccata reliquisse vi-
detur, qui quoad potuit illa sibi retinuit. Magna illi misericordia necessaria est, magnaque
gratia, quatenus sic sciat conteri & dolere, quod veram consequatur veniam ad salutem. Ha-
bemus igitur veram poenitentiam, vtcumque explicatam aduersus Lutheranorum haeresim.
Habemus & praeseruatiuam, dubiam etiam & inutilem Iudae. Vnusquisque igitur veram poeni-
tentiam agat, vt veniam consequatur, dum viuit. Venit nox, inquit dominus Ioa. 9. in qua
nemo potest operari. Dum lucem ergo habemus, veram pro peccatis poenitentiam agamus,
gratia domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & im-
perium in aeternum. Amen.

TRACTATUS TERTIUS.

In XXVII. cap. beati Matthaei.

Occasione inutilis poenitentiae Iudae, veram poenitentiam vtcumque attigimus: tum
& praeseruatiuam, dubiam, inutilemque absoluimus. Considerandum etiam est quod

fit difficile restituere famam, quam quis denigravit coram principibus huius seculi. Quam & Iudas minime restituendam curavit coram sacerdotum principibus, qui Pilato dominum tradiderunt: nec etiam coram Pilato vel Herode. Hinc fit ut si quis famam alterius abstulit coram hominibus popularibus, illum persuaderi posse ad restitutionem, & palinodiam canere. Ceterum si coram rege vel praelato magno quis adversus proximum falsum imponat crimen, addubito ne forte nunquam restituat. Quam obrem ipsi deberent principes detrahentibus obviare, & illos serio prae-monere ubi crimen de aliquo ad se detulerint, non vereri (si recedentur vel ad eorum notitiam venerit aliter se rem habere) quae perperam locuti sunt, iterum emendare. Consuevere namque mundani homines dicere: Si ego Regi repetiero falso me detulisse crimen, qualem me Rex opinabitur? omni decidam apud illum existimatione, ut nec mihi deinceps nec meis prodesse possim. Caueant igitur ne proximis detrahant, qui Regum & principum negotia tractant, ne nunquam in tam graue periculum incidant, ut opus sit vel Deo, famam non restituentes, in eternum priuari, vel restituentes a familiaritate Regum decidere. At pessimi qui aderant in templo principes sacerdotum & seniores dixerunt Iudae: Quid ad nos? tu videris. Quasi nihil illos res tangeret, cum & ipsi forent captionis domini rei, qui ipsum innocentem nouerant. Sed ut vulgo nostrati dicitur, pignus maiori tenebatur firmiore. quando ipsi principes sacerdotum odio & inuidia concitati, ac nimia cupiditate & malitia obcaecati, innocentissimi domini Iesu sanguinem sitiebant, dicentes: Sanguis eius super nos & super filios nostros. Et proiectis argenteis in templum recessit. Sacerdotes enim cum ad illos peccator accedit, benignos esse oportet: alias peccatores in desperationem inducet, quemadmodum & isti Iudae ad desperandum inuauerunt. Tenebantur enim, bene consulere, & cum illo adire Pilatum & ceteros sacerdotes, & ad poenitentiam illum prouocare. Ipsi vero aiunt: Quid ad nos? Ad quem igitur si non ad vos? Quid ad nos? tu videris. Et proiectis argenteis recessit, & abiens laqueo se suspendit. Et suspensus inquit, beatus Petrus Acto. ca. primo, crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius. Perijt ergo infame corpus in terra, & in infernum truditur infelix anima, & cuius viscera in innocentissimum dominum nulla sunt pietate commota diffunduntur in terram: ut sic crudelis crudeli morte periret. Beatus Hiero. ait plus Iudae peccasse desperando, quam dominum tradendo: Quoniam desperatio peccatum est contra spiritum sanctum. Ideoque quisquis peccauerit quantumcumque nefandum sit crimen, de venia non desperet: quin potius viros probos & peritos adeat, & pure confiteatur prudenti sacerdoti, & dominus miseretur eius: cuius miserationes sunt super omnia opera eius. Duri cordis peccatum in peiora ruere peccatorem facit. Ecce Caim duritia cordis tactus, odioque in fratrem concepto innocentem Abel, quanquam a domino esset prae-monitus: Quare, inquit, concidit vultus tuus? Non ne si bene egeris recipies? Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius: nihilominus fratrem occidit: & ex occisione subsequuta est desperatio peccato grauior primo. Iudas a domino totiens monitus & comminatus non destitit a duritia cordis, vendiditque dominum, & subsequuta est desperatio. Connectuntur mutuo vitia, veluti catena quaedam, & saepe alterum pendet ab altero. Quamobrem beati Gregorij consilium optimum est: nimirum cum peccas, ut illico poenitentiam agas, sacerdotem quaeras, ut vere & pure confitearis. Nam peccatum quod statim poenitentia non deletur, suo pondere ad aliud trahit. Indignatur Iudas cupiditate commotus

contra Magdalenam, eo quòd fracto alabastro unguentum effuderit super caput domini. Porro à cupiditate proditio, à proditione desperatio, à desperatione suspendium subsequitū est: demum à suspendio decedit in infernum Iudas. Qui si in initio cupiditatē & auaritiā cohibuisset, & à se abegisset, in tātū malorū chaos forte non incidisset. Prudētes igitur viri principijs obuiare consueuerunt Principes autem sacerdotum acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbanam. Corbana idem quòd gazophylacium est, nempe locus in maiore atrio templi, quo oblat. e templo pecunie adseruabantur, quia pretium sanguinis est. Consilio autem inuito, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille Acheldemach, hoc est ager sanguinis, vsq; in hodiernum diem. Pretium quo dominus venditur in sepultura peregrinorum corporum exhibetur: ipse autem venditus in animarū redemptionem & peccatorū pretium datur. Sanguinis ergo pretio ager sanguinis comparatur. Caueant autē fideles ne nūc forte huiusmodi ager apud illos sit. Quem sanè habebit intra domum suam ex innocentium sanguine comparatum, quicumque rapina & latrocinio viuuit. Sanguinis agrum etiam possidet, qui obsequijs & muneribus corrūpit iustitiam. Consueuere namq; seculi huius filij, cum apud eos de re aliqua suboriri cœperit cōtrouersia, iudici præmittere munera, vt eius fauorem sic aucupentur. Iudex verò muneribus veluti iacto cinere obcæcatus, iam agrum sanguinis iudicat ei, qui munera dedit, cui omnia iura fauent, licet omni iure sit destitutus: nēpe quia munera dedit. Cæterum cum sepe mecum admirarer & studiosa quadam indagine perscrutarer, vnde fieri posset, vt si quando viri probi aliquod haberent negotium, omni destituerentur fauore, nec vllum pro se inuenirent intercessorem, cum prauis & iniquis hōies satis haberent multos: reperi bonos viros innocentie suæ fretos nulli offerre munera: iniquos verò cum habenas vitijs laxare cœperint, iudices & magistratus & alios viros nobiles muneribus datis circumuenire, vt gratiam eoram ineant, & possint cum opus fuerit eos habere propitios. Qui pauperes, orphanos viduasque insequitur, is etiam agrum sibi sanguinis emit: rationem redditurus ei qui se patrem orphanorum, & iudicem viduarum dicit, Psa. 67. Agrum etiam sanguinis donat, qui bona ecclesie consanguineis & amicis cōtra iuris formam iniique tribuit. Tunc impletum est, quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiatum, quem appreciauerunt à filiis Israel, & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi dominus. Vaticinium hoc, quo probatur domini Iesu triginta argenteis consummatam venditionem fuisse apud Zacha. capit. 11. reperitur in hæc verba conscriptum: Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit dominus ad me: Projice illos ad statuarium decorum pretium, quo appretiatum sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & proieci illos in domo domini ad statuarium. Apud Hieremiam. 32. capite legitur, prophetam agrum emisse in Anathoth, quod significat obedientiam. Intellexi autem, inquit propheta, quod verbum domini esset: et appendi ei argentum septem stateres & decem argenteos. Et scripsi in libro & signaui & adhibui testes. In hoc quod ait propheta intellexisse emptionem agri verbum domini esse, videtur hanc de qua loquimur significare. Quod & beatus Augustinus libro. 3. de consensu euange. capit. 6. sic accipiens, ait: In utroque propheta pretium venditionis domini haberi. In Hieremia emptionem agri, in Zacha.

ria pretij quantitatem & proiectionem in domo domini: Verum cum Hieremias sit vnus ex prophetis maioribus, euangelista prophetiam in vtroque præscriptam, potius Hieremias quam Zachariæ tribuit. Quaquam beatus Hieronymus in hunc locū dicat: Legi nuper in quodam Hebraico volumine, quod Nazarenæ sectæ mihi Hebræus obtulit, Hieremias apocryphum, in quo hæc ad verbum scripta reperi. Nos verò beati Augustini expositionem sequentes, cum legimus agrum emptum ab Hieremia & illum intellexisse verbum domini esse: hoc est, ad aliquod mysterium significandum dominum hæc fieri præcepisse: cumque in Zacharia pretium reperimus & in templo argenteorum proiectionem: existimamus ab vtroque propheta sumptum euangelistæ testimonium, Hieremias tantum citato nomine, quoniam de maioribus in ordine secundus est. Ipse dominus pretium nostrum, ipse & ager est: quo in baptismo sepelimur in similitudinem mortis eius. Ipse est figulus & plasmator noster, & nos vasa eius. Hanc ego repertus similitudinem, beato apostolo Paulo acceptam refero, qui ait ad Roman. capit. 9. An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? Atque vtinam nos vasa in honorem & non in contumeliam fabricata simus: vt exiundè vitam consequamur æternam gratia domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS QUARTVS.

In XXVII. cap. beati Matthæi.

IESVS autem stetit ante præsidem, & interrogauit eum præses, dicens: Tu es rex Iudæorum? Dixit illi Iesus: Tu dicis. Et cum accusaretur à principibus sacerdotum, & senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia? Et nõ respondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur præses vehementer. Quoniã inter hæc quæ breuiter beatus Matthæus perstringit, plura inter dominum, Pilatum, & Iudæos intercesserunt, oportet nunc secundum omne euangelistas etiam illa quæ gesta sunt suo referre ordine. Ioannes, Adducunt ergo, inquit, Iesum à Caipha in prætorium, erat autem mane: & ipsi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent pascha: septem videlicet diebus azyma, agno iam nocte præcedenti immolato. Exiit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationem adfertis aduersus hominem hunc? Responderunt, & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum. Dicit illis Pilatus: Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum. At illi dixerunt: Nobis non licet interficere quenquam. Timentes, vero ne Pilatus dominus Iesum dimitteret, cum nullam adferrent peculiaris criminis accusationem. Tantum enim dixerant: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum: accusationem tunc expresserunt secundum Lucam, dicentes: Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum regem esse. Tunc sequitur beatus Matthæus, refertque Pilatum domino dixisse: Non audis,

Hb ij quanta

quanta auersum te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur præses vehementer. Miratus ergo Pilatus de Iesu, quòd cum omnis reus maxime excusationem suam prætendat, ipse taceret. Secundum Ioannem, Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocauit Iesum: Matthæus, Iesus autem stetit ante præsidem & interrogauit eum præses dicens: Tu es rex Iudæorum? Ioannes, Et respondit Iesus: A temetipso hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me? Respondit Pilatus: Numquid ego Iudæus sum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtique decernerent, vt non traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit ei Pilatus: Ergo rex es tu? Matthæus & Ioannes: Respondit Iesus, Tu dicis: Ioannes, quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimoniam perhibeam veritati. Omnis qui est ex veritate audit vocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, iterum exiuit ad Iudæos, & dixit eis: Ego nullam in eo inuenio causam. Lucas, commouit populum, docens per vniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa vsque huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogauit si homo Galilæus esset. Et vt cognouit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat illis diebus. Herodes autem viso Iesu, gauisus est valde. Erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quod audiret multa de illo, & sperabat aliquod signum videre ab eo fieri. Interrogabat autem illum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat: Stabant autem principes sacerdotum, & scribæ, constanter accusantes eum. Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illisit veste alba, & remisit ad Pilatum. Hæc concordia & connectio euangelici textus elicitur ex beato Augustino de consensu euangelistarum lib. 3. Et ex beato Antonino pri. parte historiali, titulo 5. in principio. His ita digestis ad expositionem nunc accedamus. Non igitur aliquã accusationem proposuere Iudæi, sed sua auctoritate volebant dominum si possent damnare, dicentes: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. Similes his sunt magnates quidã qui pauperes sua potentia nituntur subuertere, volentes plus suis dictis tribui, quàm veritati. Iudæi tamen Pilatus non acquiescit. Nã cū de vita aut fama alicuius agitur, sine accusatione & defensione rei non licet agitari causam. Id autem videntes Iudæi tres illas quas dicit Lucas accusationes proposuerunt, quibus non respondens dominus, Pilatus vehementer admiratus est. Non opuserat confutatione in his tam deuisis accusationibus. Qui enim salutem præstabat gentibus, non subuertebat gentem. Qui dixerat: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, non consulebat non dare tributa Cæsari. Qui regnum abhorruit, cum populus regem illum constituere vellet post saturationem quinque millium hominum, & discessit, seque abscondit: non se temporalem dicebat regem. Relictis ergo primis illatis accusationibus, ad tertiam Pilatus redijt, quærens si esset Rex Iudæorum. Quod si Pilatus à seipso qui erat gentilis quæreret, de regno temporali quæreere videretur: si ex Iudæorum ore, de regno Messie: propterea dominus quæsiuit ab illo: A temetipso hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me? Pilato autem respondente: Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi, declarauit illi dominus regnum Messie, dicens: Regnum meum non est de hoc mundo. Beatus Augustinus ait: Non dicit dominus non est in hoc mundo, quando ipse est rex dñs cæli & terræ: sed de hoc mundo. Nō enim re

gnat ad regum terræ instar, qui terrena possident, & illa suis ministris præstant, sed est rex gratiæ, rex veritatis, rex gloriæ. Regnum tuum omnium seculorum, Psalm. 143. cuius imperium super humerum eius. Non enim terram super humerum baiulant reges. Baiulat autem Christus gratiam & veritatem, & qua nos redemit crucem. Zach. Capit. 9. Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator, & ipse pauper sedens super asinam & super pullum filium asinæ. Cum autem inferret Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit dominus: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. Natum in regno beatitudinis est ab æterno Dei verbum, in se semper beatum: secundum utriusque hominis portionem Christus beatus est in ipso primo instanti suæ benedictissimæ conceptionis de spiritu sancto, ex pretiosissimo sanguine virginis. Vel ad hoc natus sum & in mundum veni, ut testimonium perhibeam veritatis diuinæ, quam Deus promisit daturum se pro redemptione mundi. Veraces oportet sint, quicunq; volūt de regno esse Christi: & hæc amicitia est Christiana cum amicus amico non adulatur, quin potius veritatem dicit. Regibus etiam nimis esset utile, si semper illis sui veraloquerentur, nec assentionibus nec mendatijs fallerent. Cæterum reges cum veritatem querunt, non vultum auertant: quemadmodum fecit Pilatus, qui quærens à domino: Quid est veritas? illico se ad Iudæos conuertit, quid esset veritas non audire volens. Sed aduertendum quomodo Pilatus de primis accusationibus minime curat, sed de regno: quoniam hoc præcipuum erat. Sic de præcipuis nobis cura semper sollicita esse debet, non de friuolis & mundanis rebus, sed de perpetuo duraturis, anima scilicet & regno Dei. Satisfactus Pilatus de negotio regni, exiens foras nullam se inuenire causam ad condemnandum Christum asseruit. Tunc addiderunt Iudæi: Comouit vniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa. Pilatus igitur dominum ad Herodem mittit: qui curiosus scrutator maiestatis diuinæ factus, ac volens signum videre non datur ei. Qui enim verè salutem à domino quæsierunt, leprosi, paralytici, dæmoniacy, cæci, claudi, surdi, & qui quocunq; alio morbo laborabāt, integram salutem consecuti sunt. Herodes vero scrutator improbus, sperans signum aliquod à Christo fieri, nec responsum nec vllum verbum accepit ab ore domini. Qui terrena, ut vestes delicatiores, corporis & gressus gestum, ornatum & his similia curiose nimis sectantur, non merentur ut coram illis miracula fiant. Spreuit autem Herodes dominum cum exercitu suo, & illudit indutum veste alba, & ad Pilatum remisit. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: Nam antea inimici erant adinvicem. In hoc designatum est, gentes amicitiam cum lege & prophetis inituros, domini recipientes fidem, & figuris legis & verbis prophetarum credentes, qui antea legis & prophetarum inimici erant. Videant ergo qui Christum in aliena veste illudunt, beneficia & officia dantes, quibus non licet, tam prælati quam reges. Herodes pro illusionem domini in ste infernum meruit, quod & consecutus est, & pannosam vestem, qua illudit dominum, perdidit. Ita indignis beneficia & officia dantes ad infernū properant, & ea quæ sua sunt largiuntur. Perperam igitur distribuentes sua dissipant, pariter et damnationem acquirunt: quod satis inutile peccatum est, quod dando & nihil recipendo, committitur: quando & homo sua largitur, in super & animam perdit. Videant etiam officiorum & beneficiorum intercessores, quos dominis suis dignos proponunt: ne aliquos in veste alba, alios in veste nigra obtrudāt. Et ne vestes, hoc est merita hinc inde commutēt, album pro nigro, & è conuerso nigrum pro albo ingerēt. Nā

quis scienter beneficium, vel officium, vel ordinē sacrum indigno confert, omnium peccatorum, quæ indignus in suo beneficio ordine vel officio ex defectu commiserit, particeps efficitur. Propterea beatus apostolus Paulus monebat suum discipulum Timotheum, dicens: Manus cito nemini imposueris: nec communicaueris peccatis alienis. Idem dicendum de illis, quorum exemplo ceteri vel heretici sunt, vel etiam peccant. Quemadmodum beatus August. inquit: pœna Arii nondum est finita (accidētalem pœnam oportet intelligi) quoniam augetur, quotiens quis eius erroris particeps efficitur hereticus. Similiter ait beatus Antoninus. 4. part. titu. 14. cap. 5. §. 9. Augetur etiam demoni pœna accidentalis, quando aliquem facit peccato mortali succumbere. De angelis autē & sanctis doctores in 2. Sententiarum dist. 11. & Io. Gerſo in sermone de omnibus sanctis, qui incipit: Exultabunt sancti in gloria, ait: Dicunt quia angeli & beati quorum vel inductione vel exemplo ad bonum prouocamur & facimus, lætantur accidentaliter. Quod expresse dominus insinuauit, dicens Luc. cap. 15. Ita dico uobis gaudium erit angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente. Hoc ergo exemplo dum etiam studeamus proximis optime consulere, monita & exempla illis exhibeamus salutis, iustitiae, & virtutis: quo semper gaudij nostri cumulus augeatur, bonis semper operibus insistentes, & ita ceteros excitantes ad bonum, gratia domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS QUINTVS
In XXVII. cap. beati Matthæi.

PER diē autē solennem consueuerat præses populo dimittere unum uinctum, quem uoluissent. Habebat autem tunc unum uinctum insignem, qui dicebatur Barrabas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem uultis dimittam uobis, Barrabam, an Iesum qui dicitur Christus? Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum uxor eius, dicens: Nihil tibi & iusto illi: multa enim passa sum hodie per uisum propter eum. Principes autem sacerdotum & seniores, persuaferunt populo, ut peterent Barrabam, Iesum uero perderent. Respondens autem præses, ait illis: Quem uultis uobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barrabam. Dixit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Iesu, qui dicitur Christus? Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis præses: Quid enim malifecit? At illi magis clamabant, dicentes: Crucifigatur. Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua, lauit manus coram populo, dicens: Innocens ego sum à sanguine iusti huius: uos uideritis. Et respondens uniuersus populus, dixit: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Reuerso de domo Herodis domino uolens Pilatus illum eripere, dixit Iudæis, nec se nec Herodem, cui eos remiserat cum Iesu, inuenisse in eo causam mortis. Per liberationem paschalem igitur proposuit illis Barrabam, qui erat latro, & in seditione fecerat homicidium. Ceterum quid prodest iustitia cum improbo aduersario ac debili iudice. Pilatus enim iudex iniquus erat et meticulosus, Iudæi uero maligni, proterui, & persistentes in malo: qui potius uoluerunt Barrabam seruare latro-

nem & hominem seditiosum, ut occideretur innocens agnus & autor vitæ Iesus. Sciens autem Pilatus quod per inuidiam dominum tradidisset Iudæi nihil boni iudicis agit. Quod autem vxor Pilati misit ad illum pro liberatione Iesu, in eo intervallo temporis, quo principes sacerdotum persuaserunt turbis ut Barrabam peterent, Dæmonis consilium fuit: volens si posset eripere dominum, iam suspicans se illius morte spoliandum, & humanum genus redimendum: cū scripturā adimpleri & dñi paciētiā cerneret. At qui sero eo cōsilio dæmō vsus est. Ipse namq̄ præcedente nocte post buccellā in cœna traditā Iudæ, introiit in illū: & quāta diligētia tunc mortē dñi pcurauit, tāta nūc sollicitudine impedire nititur, sed non valet. Ideoque vnusquisque peccator seipsum consideret, ne tanto feruore in vitia ruat, ut cum resiliere velit, non possit; præsertim cum à peccato absque speciali auxilio Dei resurgere non possimus. Timeat vnusquisque, cum per se solus resurgere ab vno mortali peccato non possit, ne forte non mereatur auxiliari, ut à plurimis resurgat sceleribus. Sub bona similitudine ad vxorem Pilati venit diabolus: ne Romanum periclitetur imperium, ne sceptrā Cæsaris cadant, ne Iudæa pereat. Sic faciunt plurimi qui bono simulato prætextu, quæ sibi noxia sunt pellere adnituntur, simulantes in gratiam illius quem fallere cupiunt hæc agere. Quemadmodum & pueri si in angulo occultent faciem, claudantque oculos, cum ipsi se non vident, existimant ab alijs etiam non videri, quorum corpus omnibus patet. Ne ergo existimet quisquam, se non videri, cum inique agit. Nam & Deo patet, & si negotium quempiam tangit, etiam sentitur ab illo quem iniquus fallit. Oporteret quippe principum agentes negotia, & qui regni exercent officia, cū primum regimen accipiunt iurare quatuor, ne in suis officijs peccent: videlicet non se habituros cognatos, non familiares, non amicos, non inimicos. Nec se latere existiment, cum sua quærunt, potius quàm quæ reipublicæ vtilia sunt. Nam nihil horum latere potest, cum plurimos habeant id genus homines affectatores. Interea dum hæc per nuntium agit vxor Pilati persuaserunt turbæ sacerdotes iniqui, ut Barrabam peterent, Iesum vero perderent. Hæc duo simul maligni in cor populi submiserunt, domini scilicet mortem, & liberationem homicidæ latronis. Iudæi homicidæ similibus præstant vitam. Quem vultis vobis de duobus dimitti? Barrabam inquit. Quid igitur faciā de Iesu, qui dicitur Christus? Dicunt iōēs: Crucifigatur. Origenes breuissimè quidem, sed nimis profunde vnico adnotat verbo hanc turbæ suasionem, dicens: Credunt turbæ principibus & sacerdotibus suis. Quapropter nimis cauendum est, ne aliquando talis sacerdos sit, qui plebi sibi commissæ praua suadeat: ne princeps etiam talis sit, qui subditis quod non decet præcipiat. Omnes vna voce dixerunt: Crucifigatur. Non potuit diabolus iam à corde illorum amouere, quod prius immiserat. At nunc oportet subicere, quæ hic interserit beatus Ioannes: Si hunc dimittis, (dixerunt Pilato Iudæi) non es amicus Cæsaris. Omnis enim qui se regem facit contradicit Cæsari. Et adduxit eum foras dicens: Ecce rex vester: &, Ecce homo: Semper enim Pilatus renuit in dominum tantisper sententiam ferre, dum illi obicitur: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Timore enim mundano fragilis iudex iniquam sententiam protulit, condemnans innocentissimum dominum: Hic consideranda venit Cæsaris auctoritas, quantum inter homines possit: adeo ut si velint reges, quemadmodum & plura mala, ita & multam in populis augebunt virtutem. Ipsi enim munerum & honorum

Sunt distributores, quibus homines maxime quocunque vertuntur. Principi itaque facile erit, in suis virtutem augere, modo norint officia & honores non nisi studiosis virtutum illum donaturum. Tunc lauit manus Pilatus, dicens: Innocens ego sum à sanguine iusti huius. Si illum iustum dicis, quare condemnas? si illum damnas o iudex inique quare manus lauas? cum cor & conscientia inquinata maneant? Didicerat hypocrisim & iniustitiam à Iudæis Pilatus. Quem innocentem fatetur damnat, lauatque manus, peruertitque iustitiam, ac nullo iuris seruato ordine tantum adsunt accusatores. Ipse namque Iudex nouit testes inimicos esse domini capitales. Sciebat enim quod per inuidam tradidissent eum. Neque etiam causa per aliquot tractatur dies, sed à mane vsque ad tertiam horam, quæ est hora nona diei secundum nostram computationem. Damnatur igitur ad mortem Christus & Barrabbas latro & homicida seditiosus in carcerem mittitur, vt illius causa sedulo examinetur, & maturum de eo proferatur iudicium. Causa vero innocentissimi domini Iesu tribus serè agitatur horis, damnaturque ad mortem. At vero domine iam ipse agnosco peccatum meum, quo merui tanta celeritate puniri, quanta tu. O pientissime Iesu, vt ego liberarer velocitate damnaris. Ideoque facinorosus latro absolutur, vt cognoscamus per tuam mortem nostra deleri facinora, liberari homicidas, absoluique latrones. Attendant iudices, ne lauent manus, ad innocentes damnandos: nec se à iudicando eximant, vbi senserint contra amicos & coniunctos sanguine se prolaturus sententiam. Hoc enim peccatum grauissimum est: quoniam coram alio iudice necessarium est negotium, cuius cognitionem non habet, in dies aliquot, ne dicam plurimos, quod plerumque fit, dilatari: & sic vna pars litigantium leditur dilatione. Reges quoque & principes non decet à negotijs manus lauare, si ex hoc iustitiam peruertere constat. Nec donanda suis committant officialibus, & sibi negandareferent: sed vice versa officiales quæ neganda & donari non conuenit postulantibus indicent: ipsi vero reges quæ donanda sunt tribuant. Dominus enim duo sibi tantum donanda reliquit, gratiam nimirum & gloriam, quæ sunt eius præcipua bona. Gratiam & gloriam dabit dominus, Psalm. 83. Peruersi Iudæi responderunt omnes: Sanguis eius super nos & super filios nostros. Vide quid agat odij & inuidie rabies: Et super filios nostros. Sicque euenit eis, quemadmodum hanc sibi maledictionem imprecati sunt. Nam super illos & super filios, & nepotes, & omnes eorum posteros peruenit ira Dei vsque in finem, ait beatus apostolus Paulus prim. ad Thessalo. 2. capi. Dissipati sunt, dati que sunt in dispersionem in vniuersum orbem. Populus secutus est peccatum, & iniustitiam principum sacerdotum. Datur igitur in dispersionem cum illis. Sic beatus Augustinus pri. de ciuitate Dei cap. 9. dominum bonos simul aliquando cum iniquis punire tradit, quoniam iniquorum mala dissimulant. Quanto autem magis ingratus populus cum iniquis eorum sacerdotibus in dispersionem tradetur? Sic nempe contigit Heli sacerdoti, pri. Reg. 2. capit. quorum filij tollentes de sacrificijs quæ domino offerebantur carnes, antequam immolarentur, retraherent Iudæos, ne oblationes offerrent. Quos cum pater grauiter corripere debuisset, paucis & blandis increpauit verbis: Nolite, inquit, filij mei: non enim est bona fama, quam audio: & his similibus blande retexit. Qui cum in sua persisterent auaritia, dominus dixit: Quare calce abiicistis victimam meam, & munera mea quæ præcepi vt offerrentur in templo: & magis honorastis filios quam me, vt comedere-

retis primitias omnis sacrificij Israel populi mei? Et infra: Hoc autem erit tibi signum, quod venturum est duobus filijs tuis Ophni & Phinees, in die vno morientur ambo: & suscitabo tibi sacerdotem fidelem. Post hæc nuntiauit quidam Heli, vt traditur eodem pri. Reg. cap. 4. Duo filij tui mortui sunt, Ophni & Phinees, & arca Dei capta est. Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum iuxta ostium, & fractis cervicibus mortuus est. Senex enim erat vir & grandæuus, & filiorum peccata dissimulauit, nec debita coertione retraxit, & pœna mulctauit. Illis mortuis, moritur simul & pater. Ita quoque Iudæi, quoniam consenserunt prauis principibus sacerdotum, simul cum sanguine eorum traduntur Romanis. Nec conquerantur de aliquo alio quàm de se ipsis. Quippe dixerunt: Sanguis eius super nos & super filios nostros. Et quia non crediderunt prædicente domino vastationem futuram Hierusalem, cum fleuit super ciuitatem: deinde cum duceretur ad mortem ipsum plangentibus mulieribus. Oculis igitur proprijs urbem suam vastatam conspiciunt, & quam non crediderunt domini sententiam experti sunt: Cuicum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS SEXTVS.
In XXVII. cap. beati Matthæi.

TVnc dimisit illis Barrabam: Iesum autem flagellatum tradidit eis, vt crucifigeretur. Tunc milites præsidis suscipientes Iesum in pratorio, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem: & exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei, & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius: & genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudæorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis eius, & duxerunt eum, vt crucifigerent. Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem, hunc angariauerunt, vt tolleret crucem eius. Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est Caluarię locus. Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cum gustasset, noluit bibere. *Ad ampliore[m] notitiam eorum, quæ in præsent[is] tractatu dicenda sunt, aduertendum est ex passione domini omnia bona humano generi prouenisse, vt luculenter prosequitur beatus Thom. in 3. par. quæst. 48. & 49. Hinc enim prouenit peccatorum redemptio, cum pro nobis dominus satisfecerit, & à potestate dæmonis & mortis nos eripuerit, & gratiam largitus fuerit, qua gloriam consequamur. Primum refert beatus apostolus Paulus pri. Corinth. capit. pri. dicens: Qui factus est nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. De secundo beatus Ioannes: De plenitudine eius nos omnes accepimus gratiam pro gratia. Paulus quoque ad Ephes. 2. capit. Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, cuius gratia estis saluati, & conresuscitauit & consedere fecit in cælestibus*

ribus in Christo Iesu. Nec dubites caput pro omnibus soluere membris. Latrocinium commisit fur, manibusque aliena rapuit, capite suspenditur: occidit quis hominem, capite plectitur: peccauerunt homines facti sumus rei: Venit Christus in mundum caput hominum, occiditur caput pro omnibus membris, debitumque eterno patri persoluit. Ad satisfaciendum igitur pro nobis flagellatur dominus. Inquit euangelista: Dimisit illis Barrabam, Iesum autem flagellatum tradidit eis. Quod sustinuit flagella euangelistae non dicunt. Dauid vero innuit & Esaias, plurima fuisse flagella: Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis, psal. 72. Et Esaias cap. 53. Et nos putauimus eum quasi leprosum. Quod propter flagella accipiendum censeo. Nam ex crucifixione caro non habet maculas leproforum, sed ex ictibus flagellorum. Nos igitur imitatione domini flagellemur non tantum funibus & fustibus, sed potius repressione prauae nostrae voluntatis. Qui enim in se cupiditates peruersas reprimit, hic se verissimis flagellis caedit. Qui affectum iniquum obtundit, se durissimo flagello percutit. Ad fructum igitur crucis quisquis accedere velit, atque inde suauia carpere virtutum poma, flagellatus accedat, propriae voluntatis & corporis repressis cupiditatibus. Tunc milites praefidis suscipientes Iesum in pretorio, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem: & exuentes eum chlamydem coccineam circumdederunt ei, & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius: & genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudaeorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem & percutiebant caput eius. Ioannes: Et veniebant ad eum, & dabant ei alapas. Omnia haec ludibria existimo Iudeos pessimos adinuenisse, & rogasse Pilati milites, ut eum ad modum Christo illuderent. Cur enim gentiles vellent sic dominum vituperare? cur coronatum spinis veluti regem consalutare? Non hic vestes praetermittantur: alba Christus deluditur ab Herode, albis quoque episcopi & clerici induuntur. Coccinea veste illuditur a militibus Romanorum. Hac etiam conteguntur sanctae Romanae ecclesiae cardinales: ut meminerint omnes dominum imitari: ut procurent peccata sua in sanguine agni & purissimis sacramentis ablui: ut sciant reddituum quibus aluntur rationem exactam Christo reddituros, qui hanc vineam suo plantauit sanguine. Beatus Matthaeus haec recapitulando dixit. Quoniam priusquam Pilatus dominum Iudeis traderet, fuit flagellatus, coronatus, atque illusus. Exiit Iesus, inquit beatus Ioannes, portans spinam coronam, & purpureum vestimentum, & dixit Pilatus: Ecce homo. Tunc dixerunt, si hunc dimittis, non es amicus Caesaris. Spinae huius coronae intra carnem & ossa capitis impactae sunt, atrocissimis punctationibus sacratissimum caput Iesu lacerantes. Qui toto vultu & crinibus cruore respersis dissimilis apparuit. Vnde Esaias inquit cap. 53. Nec reputauimus eum, & quasi absconditus vultus eius. Idem propheta cap. 50. ait: Faciem meam non auerti ab increpantibus, & conspuentibus me. Dominus Deus auxiliator meus, & ideo non sum confusus. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus. Beatus Hieronymus notat nescisse milites quid agerent, designantes omnia regna mundi esse vana & lubrica, cum praeteriti gentium reges ad inferna descenderent, regnum vero domini in perpetuum duraturum, regesque credentes in eum gratia sua saluari, & a regno temporali in caeleste regnum transire.

Comitia Christus dominus celebrat purpuratus & coronatus ludibrio, vt nostras illusiones rex iustitiæ soluat, & leges populo suo obseruandas statuat, ne quis scilicet amplius superbus sit, videns illum sic ludificatum. Ne quis rex de corona sibi gloriatur, sed de fide & bonis operibus. Ne quis insulatus pontifex extollatur, cum cernat dominum suum coronatū spinis. Ne quis inuidus sit, cū tanta pro omnibus charitate sit ipse dñs passus. Ne quis odia nutriat, cum nos tanto amore diligit. Ne quis incontinens sit, cū eius videat corpus cruentatum flagellis, ac penè lacerum. Ne quis se auaritiæ dedat, videns è toto corpore & capite eius sanguinem fluere. Porro hic mecum omnes vellem considerare grauitatem mortalium delictorum, pro quibus dominus vt satisfaciat, vexatur ludibrijs, tantis spūtus eius fedatur facies, tamq̃ atrociter flagellatur, & spinis durissimis coronatur. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamydem, & induerunt eum vestimentis eius, & duxerunt eum vt crucifigerent. Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem, hunc angariauerunt vt tolleret crucem eius. Ioannes vero ait: E baiulans sibi crucem exiit in eum qui dicitur Caluarie locum. Beatus Augustinus & beatus Hieronymus dicant: quod Christus exiit à domo Pilati, baiulans sibi crucem. Cum verò fessus lento procederet gressu, Iudæi ne forte Pilatus sententiam reuocaret, angariauerunt Cyrenæum. Tunc, dominus locutus est mulieribus plangentibus, secundum Lucam, dicens: Filie Hierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros: annuntians illis vastationem ciuitatis. Tunc vel quia Simon Cyrenæus fessus progredi non poterat, vel quia dominus locutus fuit mulieribus, tanquam iam vires ad baiulandum crucem resumptas haberet: iterum imponunt illi crucem, quam vsq̃ ad Caluarie locum portauit, forte ipso Simone retro crucis stipitem dominum ferre iuuante. Sic dominus sub cruce præmitur, omnem suum sanguinem super illam pro nobis fusurus. Onus nunc est crux illi, mox ille pondus cruci futurus. Cum crucem baiulat, & adiutorio Simonis subleuatur, ostendit quod iam aliàs annotauimus: nos etiam crucem illius portare necessarium esse, ne cum Lutheranis quieti & cibis vacante, desidiæ à domino redarguamur. Omnes namq̃ dominus hortatur, dicens: Qui vult venire post me, abneget se metipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Cum iam ille semel baiulauit suam, non illam possumus cum Cyrenæo subleuare. Vnusquisque igitur nostrum suam crucem tollat, & sequatur dominum operibus pœnitentiæ, ieiunijs, vigilijs, & flagellis. Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Caluarie locus. Id est, locus, in quo puniendi malefactores decapitabantur, & crucifigebantur: Et dederunt ei vinum bibere, mirrhatum secundum Marcum, cum fele mixtum. Mos namq̃ erat mirrhatum vinum dare ijs qui crucifigendierant. Cum igitur is ad quem pertinebat, propinaret domino vinum mirrhatum ad facilius tolerandos crucifixionis dolores, & neruorum contractiones vel extensiones, atroces Iudæi fel superfuderunt, vt per se ipsos omnem implerent de passione domini prophetiam, & facilius de perfidia sua confunderentur. Dixerat nāq̃ David de Messia, psal. 68. Et dederūt in escam meā fel, & in siti mea potauerūt me aceto. Maxima hæc atrocitas Iudæorū, qui dño negant, quod cæteris interficendis præstatur: immo & amarissimo felle perfundunt. Nullum voluit dominus in sua beatissima

tissima passione habere solatium, sed omnia ineffabilibus pœnis plena sunt. Et cum gustasset, noluit bibere. Respuit synagogæ fell, quod iam olim prædixerat Moyses, Deut. 32. dicens: *Vna eorum, vna fellis, & botrus amarissimus. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.* Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis? *Mea est ultio, & ego retribuam eis in tempore, ut labatur pes eorum.* Nos igitur cum nobis fel proponatur, ubi degustauerimus non bibamus. Fel sanè ministrat qui proximo quodcumque peccatum suadet, vel qui ab alijs in illum detracta defert. Quisquis tibi tale fel ori admonerit: si degustaueris, minime bibas: si vero audieris, neutquam credas: si videris, non concupiscas proximi tui uxorem, equum, vineam, & quodcumque alienum sit. Quod si alios peccantes conspexeris, te ipsum considera, ne tenteris: ne vel exemplo illorum corruas, vel eos dedigneris peccantes. Scito te illis peiorem futurum, si non à pietissimo domino esses adiutus. Porro si quicquam in fratre prospexeris, quod in bonam possis partem interpretari, non fel bibas, in deteriore partem temere iudicando. Memor esto verborum domini: *Nolite iudicare, & non iudicabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini.* Verum enimverò, si cum tu inceperis peccata gustare, & dominus peccatorum poculū ab ore amouerit, gaude & gratias domino age: qui cum gustasses, noluit biberes: ne forte bibens & inebriatus furore malorum, nullus vnquam posses torsionibus excitari. Gratias quoad potest de his agit beatus Augustinus lib. 6. confessio. capit. etiam 6. domino, in hæc verba: *Inhiabam honoribus, lucris, coniugio, & tu irridebas: patiebar in his cupiditatibus amarissimas difficultates, te propitio tanto magis, quanto minus sinebas mihi dulcescere, quod non eras tu.* Miscuit illi propitius dominus fel amaritudinis, ne iratus sineret per peccata discurrere. Cum igitur quis ad peccandum difficultates & impedimenta reperit, gaudeat: totusque in Deum conuersus cum beato Augustino gratias agat, quoniam non illum permittit dominus cum gustet bibere. Hoc enim vnum ex salutis coniecturalibus signis est: cum quis peccatum gustare velit, perinde ab illo abstrahi, ac si per aera deferretur in mare. Hæc familiaribus suis præstat dominus. Hæc obsequentibus sibi largitur munera, gratia domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS SEPTIMVS

In XXVII. cap. beati Matthæi.

Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta eius, sortem mittentes: ut impleretur quod dictum est per prophetam, dicentem: *Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.* Et sedentes seruabant eum, & imposuerunt super caput eius, causam ipsius scriptam: *Hic est Iesus.* Addit Ioannes, *Nazarenus, rex Iudæorum.* Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, vnus à dextris, & vnus à sinistris. Mirum est, quod cum omnes euangelistæ tradant, dominum crucifixum, nullum eorum modum quo est cruci affixus, retulisse. Sunt enim quedam ita profunda, quòd Spiritus sanctus noluit,

ut explicarentur, nisi tantum verbis exprimentibus factum, non autem modum. Sic beatus Lucas capit. 2. narrans domini natiuitatem, inquit: Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret: & peperit filium suum primogenitum. Quis enim dubitet in illa hora sacratissimam virginem spiritu contemplationis eleuatam, Deum obobnixae deprecasse? totamque gaudio superfusam, quanto appropinquabat hora exitus sponsi à thalamo suo, tanto illam sublimius rapi, & summa cum exultatione totam in Deum ferri? subitoque infantem Deum tunc erupisse ex utero matris, integritate non comminuta, sed sacrata? Sic nunc beatus Matthæus in ignominiosa & omni contumelia & dolore plena crucifixione domini, nec verba horrendi apponit supplity: nec dolorem manus, pedum, & totius corporis delicatissimi domini refert: nec si in terra an in aere crucifixus fuerit cruce eleuata tradit. Tantum ait: Postquam autem crucifixerunt, ac si diceret, deficiunt verba, obstupet lingua, obtunditur vox, non reddit atramentum calamus, quomodo id explicetur. Quis namque nouit, nisi ille qui passus est? Sufficit dicere: Et crucifixerunt eum. Beatus Antoninus pri. parte historiali titulo 5. cap. 6. tradit: cruce in terram proiecta, lignum eius transuersum ab utraque parte perforatum fuisse, ad manus claus affigendas: tam & pars inferior recti stipitis ad pedes. Non tradit an uno vel bino clauo pedes sint perforati. Cum autem dominus super crucem fuisset expansus, dextera clauo perfossa & cruci affixa, nerui contraherantur, manusque altera non attingit foramen. Idque cernentes milites siue sinistrum trabentes brachium, nimis Christi doloribus, pertingere laeuam ad foraminis locum fecerunt: tunc affixis similiter pedibus crucem erexerunt, quam in præcauata rupe defixam immobilem cuneis reddiderunt. Hic impleta est propheta psal. 12. dicentis: Foderunt manus meas, & pedes meos: dinumerauerunt omnia ossa mea. Ex nimia namque extensione ossa præcipuarum compactionum poterant dinumerari. Cæterum nullum comminutum fuit, referente scriptura: Os, inquit, non comminuetis ex eo, Exod. 12. capit. Crudelissima fuit crucifixio hæc ab inimicis illata, & atrociori quo fieri potuit modo peracta. Serpentem æneum erexit Moyses in ligno, ne serpentium morsu populus interiret. Iam etiam dominus pro omnium nostrum salute expansis in cruce manibus extollitur, ad quem aspicientes sanemur. Sic nempe prophetatum est per Micheam, capit. 7. Ego autem ad dominum aspiciam, expectabo Deum saluatorem meum: audiet me dominus Deus meus. Ecce ò Michea venit saluator, quid de illo dicis? Ne lætèris inimica mea, synagoga scilicet super me, quia cecidi, (idest, quia crucifixus sum) consurgam. Ecce resurrectionem. Attende tu etiam ò peccator, quomodo dominus brachia ad te extendat, qui per tot annos, ut conuertaris expectat. Ne elongeris igitur, permitte te abstrahi: sine te à domino tangi. Longe namque à peccatoribus salus, psal. 118. quia iustificationes tuas non exquisierunt. Ipsi se longe fecerunt, qui à te recesserunt. Omnia ossa Christiani dinumerari æquum est, quando scriptura ait: *Ve duplici corde & peccatori ingredienti terram duabus vijs, Ecclesi. 2. Omnia sincera sint, desinant mendacia, fraudes, simulationes. Respondeant verba cordi, & cor consonet verbis. Diuiserunt uestimenta eius, Ecce quid actum est de uestibus, sortem mittentes, videlicet super tunicam inconsutile.* Sic namque explicat beatus Ioannes. *Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt*

vesti

vestimenta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Dixerunt ergo adinvicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa, cuius sit. Ut scriptura impleretur, dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortem. Hoc est, quod dicit beatus Matthæus: Diuiserunt vestimenta eius sortem mittentes: videlicet super inconsutilem tunicam. Duplicem vestem in ecclesia nouimus, fidem & charitatem. Fides quæ est fundamentum sperandarum rerû diuidinequit. Videant ergo hæretici quid faciant, fidem non habent. Iam enim superius differuimus, quòd cum aliquis circa vnum articulum hæreticus est, fidem amittit omnium: & circa alios articulos opinionem habet, non fidem. Tunica inconsutilis est, diuidi non potest. Habet illam integram sacrosancta mater ecclesia catholica. Vnus Deus, vna fides, inquit beatus apostolus Paulus, vnum baptismum. Vnus dicitur & pater omnium, qui est super omnes. Non potest vnus Dei multiplex esse fides. Vna est ecclesia. Vna est, inquit sponsus in canticis, dilecta mea, vna est columba mea, vna est genitrici suæ electa. Ab hac vnitatem quicumq; separatur, hæreticus est. Porro charitas multiplicatur, & in plurima charitatis opera, & si vna sit, dispargitur. Propterea vestes domini superiores diuiduntur. Audiamus apostolum Paulum: Charitas, inquit, patientia est, benigna est, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, charitas non emulatur, non est ambitiosa, non cogitat malum, non querit quæ sua sunt: omnia credit, omnia sustinet, omnia sperat, pri. Corint. 13. Et beatus Gregorius ait: Sicut enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur. Et beatus Ioan. in Apoc. capit. 6. Et vidi quòd aperuisset agnus vnum de septem sigillis. Et ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens vt vinceret, & aperuit sigillum secundum. Et ecce equus rufus, & qui sedebat super illum, datum est ei vt sumeret pacem de terra, & vt inuicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus. Liber hic, secreta Dei sunt, quæ agnus Christus dominus occisus pandit: qui, vt ait beatus Ioan. cap. 13. eiusdem apo. occisus est ab origine mundi: quia omnibus gratia ab origine mundi data est post lapsum, in virtute & meritis passionis Christi. Hoc est, quod Apostolus inuit ad Ephe. pri. cum ait: Gratificauit nos in dilecto filio suo. Apertius autem 2. Timot. pri. dicens: Qui nos liberauit, & vocauit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia. In primitiua igitur ecclesia equus albus apparet, cum omnia plena erant candore bonorum operum, splendens lumine charitatis. Sic tunc dignitates recusabantur, quemadmodum nunc appetuntur. Quo enim loco sciebant non esse episcopum, eo tunc accedere veluti piaculum erat. Quod beato contigit Augustino, & beato Ambrosio, qui sibi oblatum Mediolanensem episcopatum non semel respuit. Tunc etiã corpus domini singulis hebdomadis, nempe die dominico omnes suscipiebant, conscientia prius excussa, & peracta purissima peccatorum omnium confessione. Arcum habet in manu, quia sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum: Verba scilicet prædicantium apostolorum, quæ cordibus infigebantur. Et data est ei corona: ecclesiæ scilicet, subælis principibus & potestatibus iugo Christi. Quippe charitas sparsa per orbem hoc agebat,

fide vna manente omnibus catholicis semper eadem. Charitas vna etiam vestis est: quam
 quam in plura discinditur pietatis opera. Successit deinde equus rufus, nempe cupidi-
 tas: & qui cupidus sedet super cupiditatem, datum est ei sumere pacem & tollere eam
 de terra: quando cupiditas ipsa regnorū, terrarū, vrbiū, & castrorū omnē pacē adimit: cū se-
 pius Christianos principes, non sine magna reipublicæ Christianæ pernicie bella gerere exper-
 ti simus. Inter etiā patres & filios lites ex cupiditate suboriuntur, inter cognatos & fratres
 seditiones & homicidia. Principes isti iniqui sacerdotū, qui dominum crucifigere tanta solici-
 tudine & falsis testimonijs conati sunt, & si ex inuidia & odio id faciunt, originem profecto
 dedit cupiditas, quam dominus valde illis improperabat: Hic est hæres, dixerunt, occida-
 museum: & nostra erit hæreditas. Scindit charitatem cupiditas, scindunt & milites domi-
 ni vestes. Et sedentes seruabant eum, milites ad quos pertinebat custodire supplitio affe-
 ctos. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam. Pilatus hanc iussit
 apponi. Hic est Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Quæ verba nimis demonem perhor-
 rescere tradunt. Beatus Ioannes refert, quod dixerunt Pilato pontifices Iudeorum: Noli
 scribere rex Iudeorum, sed quia ipse dixit: Rex sum Iudeorum. Pilatus autem re-
 spondit: Quod scripsi, scripsi: Quod etiam fuit præfiguratum in titulo trium psalmorum,
 vbi legitur: Ne corrumpas tituli inscriptionem. Hi psalmi sunt quinquagesimus sextus &
 57. & 58. Hoc vero nomen, Christianus, etiam titulus est homini per quā venerandus,
 ac multo maiori dignus honore, quā si aliquem dicas regem, principem, & cætera huius-
 modi nomina. At quī iuxta hunc titulum viuere decet, maioriq; honore is dignus est, qui vi-
 tam agit hoc nomine dignam, quā qui alio quocūq; nomine quantumuis honorifico pollet.
 Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, vnus à dextris, & alius à sinistris. In-
 quit beatus Marcus: Et impleta est scriptura quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est, Esa.
 cap. 53. Crucifigamus ergo & nos carnem nostram secundum apostolū ad Galat. 5. Qui au-
 tem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Confige, inquit
 Dauid, timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui. At quī caro si pœnam debitam illi
 inflixeris, admodum peccata refugit. Eius rei exēplum habetur inter alia multa in vitis pa-
 trum de quodam eremita qui carni pœna inflata tentationem depulit. Is enim dæmonē qui
 se feminam simulauerat in ea eremo aberrantem, nocte in tempesta in tuguriolum suum cha-
 ritate motus excepit. At vbi sensit stimulis carnis agitari, ad lucernæ ignem admotum digi-
 tum combussit. Cuius virtutem dæmon ferre non valens, magno concitato strepitu à viri
 Dei conspectu subito euanuit. Anima delectatur, cum gloriæ bona perpendit. Caro autē re-
 primitur infernalis pœnæ terrore, & etiam mortis consideratione. Sic Dauid psal. 89. An-
 ni nostri sicut aranea meditantur. Non ait sicut ouis, equus, bos, aut aquila, sed sicut ara-
 nea. Nam aues nidos ex luto paleisque conficiunt. Cætera verò animantia foneas & lati-
 bula habent. Araneæ autem domus ex propria substantia est, & fila ex suis met visceri-
 bus extrahit: telam & domum fabricat, quæ facillimè rumpitur. Vnde Esai. capit. 59.
 Telas araneæ texuerunt, quoniam tenuissimæ sunt. Sic homines cum nimijs sudori-
 bus & laboribus domos ædificent, prædia acquirant & diuitias congregent, subito mor-
 te adueniente tela araneæ dissipatur. Cruci ergo domini semper assistentes, & eius
 mortem summa religione colentes, ædificemus nobis domus in æternam gloriam gratia
 domini

domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS OCTAVVS.

In XXVII. cap. beati Matthæi.

Prætereuntes autem blasphemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes: Vah, qui destruis templum Dei, & in triduo illud reedificas, salua te metipsum: si filius Dei es descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum illudentes cum scribis & senioribus, dicebāt: Alios saluos fecit, se ipsum non potest saluum facere: si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credemus ei: confidit in Deo, liberet nunc eum si vult, dixit enim: Quia filius Dei sum. Id ipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei. *Nouum inimicitie genus, & mauditam in patibulo existentis opprobrium. Quis enim tam fuerit inimicus, qui videns vndiquaque inimicum torqueri, non misereatur? At si non eius viscera pietate mouentur, non vultum auertat? Quis vnquam affectus supplicio irrisionibus & contumelijs insultauit? Si quis enim ad supplicium trahitur, omnes misereantur, commouentur, & verba consolatoria proferunt. Soli Christo domino omni consolatione in sua beatissima passione destituto, dum in cruce pendet, insultatur: solus audit opprobria & contumelias: solus irridetur à prætereuntibus, siue per viam iuxta montem Caluariam: siue à prætereuntibus, qui acceperant ad videndum eius supplicium. Blasphemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes: Vah Hebræa interiectio insultatis est, qui destruis templum Dei & in triduo illud reedificas. Quod dominus nunquam dixit, sed falsi testes opposuerunt. Stultus populus blasphemando insultat: Si filius Dei es, descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum illudentes cum scribis & senioribus, dicebāt: Alios saluos fecit, se ipsum non potest saluum facere. Si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credemus ei. Confidit in Deo, liberet nunc eum, si vult, dixit enim: Quia filius Dei sum. Propria voce prophetiam Sapi. 2. adimplent sacerdotes, scribæ, & seniores: vt iustissime illis dicat in die iudicij dominus: ex ore tuo te iudico popule nequam. Promittit scientiam Dei habere & filium Dei se nominat. Videamus ergo si sermones illius veri sint. Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum, vt sciamus reuerentiam eius: & probemus patientiam illius. Id ipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei. Id ipsum, hoc est eadem verba: Si filius Dei es descende de cruce. Refert autem beatus Lucas vnum illorum dixisse: Si tu es Christus, saluum fac te ipsum & nos. Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Nec tu times Deum, quod in eadem damnatione es? Et nos quidem iuste, nam digna factis recepimus: hic vero nihil mali gessit. Beatus Augustinus lib. 3. de Consens. euangelistarum cap. 6. ait, numerum pluralem pro singulari Matthæum & Marcum posuisse. Quæ admodum & in epistola ad Hebr. clauserunt ora leonum, cum solus ibi Daniel intelligatur: facti sunt, cum de solo Esaia tradat. Consuevit etiam dici, rustici mihi insultant, cū vnus tantum blasphemet. Autores etiam pluralem pro singulari aliquando dicunt, vt Phædras, Me deas, cum tantum singulæ fuerint. Beatus vero Hieronymus interpretatur ambos simul*

Latronū blasphemia.

latro-

latrones blasphemasse. Ceterum vnus illorum videns tenebras credidit, & alterum compescuit: & conuersus ad dominum, dixit: Domine memento mei, dum veneris in regnum tuū. Qui à domino audire meruit: Hodie mecum eris in paradiso. Hæc expositio satis est literæ consona, in hoc quod ait beatus Hieronymus ambos latrones blasphemasse: deinde alterū eorum conuersum increpassse alterum, qui adhuc verbis blasphemie & contumelie plenus domino insultabat, dicens: Si tu es Christus, saluum fac temet ipsum & nos. Quod autem latro conuersus sit, postquam viderit tenebras, aduersari videtur, id quod ait beatus Lucas post verba illa: Hodie mecum eris in paradiso: Erat autem, inquit ille, fere hora sexta, & tenebræ factæ sunt super vniuersam terram vsq̄ in horam nonam. Et obscuratus est sol. Nisi dicamus latronum verba præposuisse Lucā. Ceterum quæ fuerit causa vt iste latro sit conuersus ad dominum ignorari videtur. Sunt qui dicant, vmbra Christi ex aduerso sole illuminante obumbrasse illum. & quod beatissima Deipara virgo adstabat cruci prope hunc latronem, & pro illo orasse. Hoc verè euangelicum est hunc increpassse alterum blasphemantem, & conuersum ad dominum audisse illa Christi domini verba, omni suauitate suauiora, omni potentia sublimiora: Hodie mecum eris in paradiso. Siue ergo numerus pluralis pro singulari secūdu beatū Augustinū positus sit, siue secūdu Hieronymū ambos quidē blasphemasse, sed alterū illorū fuisse conuersum accipiat, verū est quod litera habet. Id ipsum autē latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperebāt ei. Quis vnquā eiusdem supplicij reus in alterum blasphemie verba iactauit? Soli Christo domino inauditæ contumelie irrogantur, vt impleatur scriptura Sapie. 2. Contumelia et tormento interrogemus eū. Hæc Christi domini impropria nimis prosunt aduersus illa, quæ dæmon in hora mortis consuevit nobis impropere. Quippe suis crudelis est satanas: Cum enim videt corpus deficere, & anime instare exitum, omnia peccata, quæ carnis illecebra, vel mundi, vel ipsius suggestione, commisit homo, nimio terrore obijcit: volens si posset animam in desperationem trahere. Qui igitur fructū dominicæ passionis cōsequuti sūt, nihil illis irrisiones satanæ nocere possunt. Quod & David ps. 24. postulabat, dicens: Ad te domine leuavi animā meam: Deus meus in te confido, non erubescam. Nec irrideant me inimici mei. Qui autem dominicæ passionis fructus expertes sunt, in lethali culpa ex hac vita migrantes, nedū à dæmonibus irridentur, sed in eorum transeunt pœnarum consortium. Quare autē dñs ad hæc nihil responderit, præcipue cū se profiterentur credituros in ipsum si de cruce descenderet, rationes plurimæ sunt. Ad quarum perspicatiorē notitiam aduertendū est, quod beatus Aug. ait. in. 6. cōfessi libro, narrans quantum sibi profuerit considerare, nullam prorsus rempublicam posse sine credulitate subsistere. Ad credendum Deo, inquit, vehementius vrget ratio. Dein de paulatim tu domine manu mitissima & misericordiosissima pertractans & componens cor meum consideranti quam innumerabilia crederem quæ non viderem, nec cum gererentur adfuissem, sicut, tam multa in historia gentium multa decis atq̄ vrbibus quæ non videram, tam multa amicis, tam multa medicis, tam multa hominibus alijs atque alijs, quæ nisi crederentur, omnino in hac vita nihil ageremus. Postremò quam incōcussa fixū fidē retinerē, de quibus parentibus ortus essem: quod scire nō possem, nisi audiendo credidissē. Igitur cum hominibus credimus, nec à quibus simus progeniti nisi crediderimus notum est nobis, multo per omnem modū Deo amplius credere debemus, nec experientiam quærere

Quare dominus non respondet in cruce.

Fides quæ habetur inter homines.

eorum quæ loquitur Deus. Fides namq̄ non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentū, inquit beatus Gregorius. Non debitum reddit honorem Deo, qui verbis illius nō credens experi vult ea quæ loquitur, & præcipit Deus. Propterea iniustum erat Christū dominum de cruce descendere, & Iudæis satisfacere, & per experientiam ostendere, quod ipso prædicāte, & se per scripturā verbo Dei prolatam per os prophetarum eius & miraculis innumeris filium Dei & Messiam credere tenebantur. Secundam reddit causam beatus Hieronymus dicens hanc vocem non esse Iudæorum sed dæmonis: qui passionem domini volebat prohibere si posset: quemadmodum per uxorem Pilati etiam procurauerat. Nunc autem per os prætereuntium, blasphemantium, latronum, sacerdotum, scribarum, & seniorum nullam intactam relinquit linguam sathanas, qui suspicatus dominum esse verum Dei filiū & Messiam pro omnium voce clamat: Si filius Dei es, descende de cruce, ut videamus & credemus. Tertiam beatus Hieronymus rationem adducit, quæ etiam ex verbis euangelij manifeste ostenditur. Ait enim, hoc quod sacerdotes, scribæ, et seniores dicebāt: Descendat nunc de cruce, si filius Dei, est & credemus ei: subsanatorie illos dixisse & non fideliter. Illudentes utiq̄, inquit euangelista, ad alterutrum hoc dicebant, non credere proinde volentes. Qui enim viderant quatruiduo in monumento iacentem Lazarum suscitatum et alia admiranda signa, & non erediderunt: quomodo si descendat de cruce credant? Quin aliud mirabilius illis ostendit Christus, quàm si de cruce descendisset viuus: prout eleganter annotat beatus Augustinus, & beatus Hieronymus, hoc est post triduum resurgere à monumento, nec sic crediderunt. Propterea dominus in cruce permanet ad omne genus humanum liberandum verus homo & verus Deus. Cæterum ad tantam Iudæi cecitatem venerunt, ut non crederent domino, quem in sacratissima passione sua tam insolita tamque mirabili videbant patientia & humilitate fulgentem, dicente Esaia. capit. 53. Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tendente se obmutescet, & non aperiet os suū. Generationem eius quis enarrabit? Nec scripturam animaduertebant, quæ in illo per omnia quæ ipsi agebant, adimplebatur. Idemque cæci & se ipsos amantes, quemadmodum ait & beatus apostolus Paulus. 2. Timo. 4. obdurati in sua incredulitate permanserunt. Fons quippe omnis iniquitatis proprius amor est. In nouissimis temporibus, inquit, erant homines se ipsos amantes, cupidi, elati supbi, blasphemii. Quæ sanè omnia crimina in illis comperiebantur. Volebant enim satisfacere populo, allegantes: Nos illi diximus, quod descendisset de cruce & crederemus ei, quod non fecit. Populo igitur satisfacere volunt, cum coram Deo & vniuerso orbe inexcusabiles sint. Quippe dominum surrexisse videntes, & super apostolos spiritum sanctum effusum & alia magna prodigia neutiquam crediderunt & conuersi sunt. Qua propter per vniuersum orbem dispersi atque omni genti ludibrio habiti nullam obseruant legem, nec prophetam: habent: adeoq̄ à Saracenis in quorum terris plurimi eorum degunt, despiciuntur, ut sputa & lutum in eorum vultum conijciant, quos abiectissimos & vilissimos hominū censent. Cæterum qui ex eis crediderunt inter Christianos degentes honorifice tractantur, quibus suam gratiam dominus Iesus largiatur, ut perseuerent in fide: Cui cum patre & spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS NONVS.

In XXVI. cap. beati Matthæi. 1

A Sexta autem hora, tenebræ factæ sunt super vniuersam terram, vsque ad horam nonam: Et circa horam nonam clamauit Iesus voce magna, dicens: Eli, eli, lamnia sabactani? Hoc est, Deus meus, Deus meus vt quid dereliquisti me? Quidam autem illic stantes & audientes, dicebant: Eliam vocat iste. Et continuo currens vnus ex eis, acceptam spogiam impleuit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere. Ceteri vero dicebant: Sine, videamus an veniat Elias liberans eum. Iesus autem iterum clamans voce magna emisit spiritum. Et ecce velum templi scissum est in duas partes, à summo vsque deorsum & terra mota est, & petræ scissæ sunt: & monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, quæ dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Iesum, viso terræ motu, & his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: Vere filius Dei erat iste. *Cum dicit beatus Matthæus à sexta autem hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram vsque in horam nonam, constat ante sextam dominum fuisse crucifixum. Et hoc est quod dicit beatus Marcus: Erat autē hora tertia, & crucifixerūt eū. Nec lectorē disturbet, quod beatus Ioannes ait: Erat autē parasceue paschæ hora quasi sexta, & dixit Iudeis: Eccerex vester. Nam cum peruentum est ad Caluariæ locum, nondumerat sexta completa, cum à tertia hora (quæ est illa, quam nos Hispanicè dicimus horam nonam diei) vsque ad sextam, quæ est in meridie, tres sint horæ. Hora erat quasi sexta: hoc est, magis inclinans ad sextam quàm tertiam. Igitur paulo ante meridiem seu instante meridie, quæ est sexta, crucifixus est dominus. Et sic erat hora adhuc tertia, & ferè quasi sexta. A sexta autem (hoc est, cum ad meridiem inclinaret dies) tenebræ factæ sunt. Quod autem in horarijs precibus sanctæ crucis dicitur: Hora sexta Iesus est cruci conclauatus: hoc ideo dicitur, quia hora qua dominus cruci fuit affixus, erat propinquior sextæ quàm tertię: Et quod parum distat, quasi nihil distare videtur. Adimpletur prophetia Osee. capit. 8. dicentis: Occubuit sol in meridie. Quo tempore cum pleni lunium esset, non potuit luna soli submitti existente in oppositione, sed per occubitus solis, id est, prodigiose se retrahēte lumine solis, tenebræ factæ sunt super vniuersam terram vsq; in horam nonam. Atqui ecclipsis naturalis solis parum per durat: in passione verò domini per horas tres lumen retraxit sol, à sexta vsque ad nonam, quæ est tertia post meridiem hora secundum Hispanicam supputationem. Fit etiam ecclipsis naturalis in aliqua orbis parte. Hæc vero tenebræ factæ sunt super vniuersam terram vsque in horam nonam: & circa horam nonam clamauit Iesus. Verba domini in cruce fuere septem, quorum tantum duorum meminit beatus Matthæus. Quapropter statui suis in locis vnumquodque domini verbum constituere, post decursam passionem domini secundum Matthæum: ac propterea hic præmittenda censui. Quidam autem illic stantes ex militibus. Hi fuere qui linguam Hebraicam ignorantes, cum dominus dixisset Heli, beli, Heliam prophetam inuocare suspicati sunt. Cum autem dominus emisisset spiritum voce magna, dixit: Pater in manus tuas commendo spiritum meum, prout Lucas refert. Et hæc est vox magna, qua emissa dicit beatus Matthæus dominum expirasse. Ceterum hic fuit maximus omnium dolorum, quos in passione sua beatissima sustinuit dominus: quem*

admodum cum inciderimus in septimum verbum domini explanabimus, Et ecce velum templi scissum est a summo vsque ad deorsum. Exo. 26. legimus duobus velis tabernaculum operiri. Quorum vnum exterius, alterum ad sancta sanctorum, arcam videlicet testamenti, ne a populo cerneretur, apponebatur. Et hoc est velum quod scissum est: & apparuit arca, quam nemo videre dignus habebatur, nisi summus sacerdos semel in anno. Glossa vero vtrumque velum scissum esse dicit. Secundum Augustinum, Reuelata iam sunt mysteria abscondita, vt iam omnes possint in sancta sanctorum introire, pretio redemptionis nostræ aeterno patri exhibito. Palam fit arca, vbi erat manna quoniam iam corpus domini in cœna diei præcedentis institutum fuit, quod per manna seruatam præfigurabatur: vbi erat & virga Aaron, quoniam iam crux erat erecta in signum æterni sacerdotij Christi: vbi etiam testamenti tabulæ adseruabantur, quia iam lex erat impleta & prophetæ: nec opus erat amplius arca, cuius iam officium in morte domini præterierat. Tunc Hieremias completum est vaticinium, qui ait capit. 3. In diebus illis, ait dominus, non dicent ultra arca testamenti domini: neque ascendet super cor, nec recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet ultra: hoc est, non instaurabitur vnquam. Vbi estis nunc Iudæi, qui vsque in hanc diem negatis Christum filium Dei? Apertissima est hæc prophætia Hieremias ad ostendam (si vellent) viam salutis Iudæis, & ad cognoscendum quem crucifixerunt dominum Iesum Christum. Et terra mota est, tremuit terra vehementer: & petra scissa sunt. Non ad inuicem collidebantur, sed in seipsis rupes scissuris dispartiebantur. Moyses autem: In principio, inquit, creauit Deus cælum & terram. Et beatus Ioannes: Omnia per ipsum facta sunt inquit: per verbum scilicet quod factum est caro. Merito ergo illa quæ per verbum creata sunt in principio, nempe cælum & terra, dum in humanitate assumpta dominus crucifigitur, cælum quidem obscuratur, & terra tremit, & monumenta aperta sunt: Tunc eadem hora accipiendum est ad ostensionem mortuorum, quibus dabatur per mortem domini vita, & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Post resurrectionem eius. Sic enim legendum est, surrexerunt post resurrectionem eius. venerunt in sanctam ciuitatem. Sanctam appellat propter sanctitatem in illa a domino factam, & redemptionem celebratam: & quoniam in illa verus Deus celebratur: sancta erat ciuitas, iniqui vero incolæ eius. Et apparuerunt multis. Ob hanc causam quod multis apparuerunt, reor illos nunquam amplius obijisse, sed in die ascensionis domini cum illo ascendisse. Nam si aliquis eorum, cui apparuerat quispiam ex suscitatis, accederet ad monumentum eius, capturus experimentum an vere ille surrexisset, & iterum corpus inuenisset in monumento, suspicaretur quod viderat esse illusorium: & perinde de fide & resurrectione domini dubius redderetur. Hoc idem facerent alij, cum multi sanctorum suscitatis multis apparuerunt. Sepulchrum Dauid, ait beatus Petrus, apud nos est, Acto. 2. Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Iesum, viso terræ motu, & his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: vere filius Dei erat iste. Negante populo Iudæorum, fatetur diuinitatem domini populus gentium, vt prophætia Dauid Psa. 17. impleretur: Populus quem non cognoui seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi. Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Claudicat Iacob cum luctatur cum angelo, Gen. 32. cap. claudicat populus Iudæorum crucifigens Christum.

S. Tho. 3. par.
quæst. 53. ar. 2.

stum. Filij alieni dicuntur Iudæi, dicente Daniele cap. 9. & non erit eius populus, qui eum negaturus est. Notandum autē fuerit quantis testimonijs diuinitatis suæ redditis moritur dominus Iesus: obscuratur sol, tremat terra, lapides scinduntur, velum templi partitur à summo vsq; deorsum, monumenta aperiuntur: & resurgente domino, multi resurgunt & apparent multis: & cū dæmon vincere se indicet, victus & captus est. Sic etiam amicis suis Deus victoriam tribuit, & in magnis defendit periculis. Pugnabat Iosue contra Amalech, Exo. 17. & protensis in cælum manibus, orabat super montem Moyses, & vincebat Iosue. Si vero manus remisisset Moyses Amalech, vincebat. Ipsemet Iosue pugnabat contra Amorrhæos, iamq; die deficiente præcepit vt sol staret & luna, quod factum est, obediente dño, inquit scriptura Iosu. 20. voci hominis, donec victoria potitus est: David non armis sed funda & lapide Goliath gigantem prostravit. Volente autem domino delere populum, Exo. 23. eiciebat ad Moysen: Dimitte me, vt irascatur furor meus. Dimitte, inquit, ac si Moyses posset detinere dominum. Cū autem dominus vellet igne delere pessimas Sodomitarum vrbes exijt Loth, petijsq; ciuitatem paruam Segor, quæ illi concessa est. Cui angelus festina, inquit, & saluarè ibi quia non possum facere quicquam, donec ingrediaris illuc. Nō poterat iussa perficere angelus, donec amicus Dei in loco tuto se se reciperet. Tale enim mandatum existimandum est à dño angelos accepisse, qui custodit diligētes se. Cum igitur nostra hora sexta aduenerit, in qua egredi incipiat anima ab hoc ergastulo corporis, nihil nobis tam nece, sarium est, quam ipsum dominum Deum habere propitium. Ipse enim adiutor est in tribulationib⁹, quæ inuenerunt nos nimis. Ac nulla maior est illa, quā patimur in hora mortis. Describens beatus Hieronymus in. 3. par. epist. tractatu. 9. vitam illius mirabilis Hilarionis, qui decem dum taxat caricis alebatur ad occasum solis & cui à domino datū est, aliquorum peccata ad se venientium agnoscere, refert quod hora sexta sua appropinquante formidare cepit animæ exitum, ac sibi ipsi beatus senex recepta fiducia ait: egredere anima mea, quid dubitas. Septuaginta iā prope sunt anni, quibus Christo seruisti, & mortē times? O anima Hilarionis quid trepidas? non sanè odia, non cupiditatem, non inuidiam, non lasciuam, non comessationes. & diuersarum epularum fercula, non risum, non murmur, non otium. Quid ergo times? Cum igitur beatissimus Hilarion in illa hora concutiatur, quid erit illius animæ, qui omnia hæc seclatus, nihil aut parum boni peregit, dum in corpore uiueret? Proinde vnusquiq; totū se Deo tradēs, illum sibi propitium & amicum procuret semper habere, vt cum uenerit hora sexta & appropinquare ceperit ad nonam, exius timore sublato dicat: Sitiuit anima mea ad Deum fontē viuū, quando ueniā, & apparebo ante faciem Dei, gratia domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & spiritu sancto est honor. gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS DECIMVS.

In XXVII. cap. beati Matthæi.

ERant autem ibi mulieres multæ à longe, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa, ministrantes ei: inter quas erat Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi, & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi. Beatus Marcus ait: Erant autem et mulieres de longe aspicientes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris

& Ioseph mater, & Salome. Beatus Lucas: stabant autem omnes noti eius à longe,
 & mulieres, quæ secutæ erant eum à Galilæa, hæc videntes. Beatus Ioannes: sta-
 bant autem iuxta crucem Iesu, mater eius, & soror matris eius Maria Cleophæ, &
 Maria Magdalene. Nunc iterum ad Matthæi verba: inter quas erat inquit Ma-
 ria Magdalene. Hanc omnes norunt, cuius supra meminimus tractatu 2. capite 26.
 & Maria Iacobi, minoris scilicet, quem ita Marcus appellat, ad discrimen Iacobis fra-
 tris Ioannis, qui maior cognominabatur, vel quia maior natu, vel quia vnus ex tri-
 bus domini amicis & familiaribus erat, & Ioseph mater. Hanc beatus Ioannes
 Mariam Cleophæ à nomine viri vocat. & mater filiorum Zebedei. Hæc à beato
 Marco Salome dicitur, quæ vxor Zebedei fuit, & beatorum Ioannis & Iacobi ma-
 ioris mater. Quòd autem tres euangelistæ adstare illas à longe, Ioannes vero iuxta
 crucem dicat: ita beatus Augustinus soluit, stare illas quidem retro propter milites, quod
 tres euangelistæ dixerunt adstare à longe: cæterum ad audiendum dominum propè
 erant, vt Ioannes ait. Itaque diuersorum respectu stant longe & propè. Vel tunc pro-
 pe astiterunt cum dominus matri mæstissimæ & discipulo locutus est: quæ deinde rece-
 dentes steterunt à longe. Sic beatus Augustin. libro. 3. de consensu euangelistarum
 capite, 21. Hoc secundum magis videtur literæ consonum, eo quod cæteræ mulieres po-
 terant postquam dominus matri locutus est, & beato Ioanni eam commendauit, à cru-
 ce illam obsecrando longius dimouere. At non video, quomodo beatissima virgo vni-
 cum sibi filium in illa hora non associaret, quanto propius posset. Quin existimo nemi-
 nem à cruce illam potuisse diuellere. Quare arbitror omnes stetisse à longe, quando pri-
 mum peruentum est ad Caluarie montem. Deinde domino in cruce posito etiam sic per-
 mansisse, quousque dominus cum latrone locutus est, & tunc accessisse & iuxta cru-
 cem stare, prout refert beatus Ioannes: siquidem post verbum, quod dominus latro-
 ni locutus est: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso, consequenter matrem bea-
 to Ioanni cõmendauit, quæ tunc iuxta crucem erat cum illis mulieribus, quas beatus
 Matthæus, Marcus & Lucas dicunt à longe stetisse. Quidquid horum sit, hæc duo con-
 stant ex euangelio: illas quidem aliquando longe à cruce recessisse, cæterum cum domi-
 nus matrem Ioanni commendauit, prope adesse iuxta crucem. Commendatur autem de
 uotio harum mulierum sequentium dominum, nec tantum sororum Deiparæ Mariæ, si-
 licet Cleophæ & Salomes, quæ illi necessitudine sanguinis coniunctæ aderant: verum
 & aliarum, quas dicit beatus Matthæus multas esse, quæ secutæ erant Iesum à Ga-
 lileæ ministrantes ei. Hunc morem tradit beatus Hieronymus inter Iudæos haberi, mu-
 lieres præceptoribus necessaria subministrare. Quod & beatus Lucas refert 8. capit. di-
 cens: Et factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates & castella, prædicans et
 euangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ, quæ erant cu-
 ratæ à spiritibus malignis & infirmitatibus, Maria quæ vocatur Magdalene, de
 qua septem demonia exierant, & Ioanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Su-
 sanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. Hunc secuti sunt aposto-
 li morem, dicente apostolo pri. Corinth. 9. Nunquid non habemus potestatem sororem
 mulierculam circunducendi, sicut & ceteri apostoli, & fratres domini, & Cephas? In his
 omnibus

omnibus exemplum præbetur diuitibus necessaria seruis domini ministrare, & illis de suis facultatibus subuenire: & à quibus spiritualia suscipiunt, temporalia elargiri, & illos beneficijs prosequi vsque ad mortem. Hæc est charitas, hoc est euangelicum, prout ex vita & morte domini comprobatur. Nemo igitur detrahat operibus charitatis, cum etiam videat phariseos & scribas huiusmodi operibus non detrahere. Quanto autem dolore, quibus lachrymis singultibusque dominum in cruce aspexerint hæc sanctæ mulieres indicat Lucas, dicens: Sequebatur eum, cum scilicet per viam dominus crucem baiularet, multitudo mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Quid igitur facerent, cum illum viderent eleuatum in cruce, & innarrabilibus doloribus circumdatum? Accedamus & nos à longe, quasi indigni dominum videndi, plangentes & lamentantes eius dolorosissimam, & atrocissimam passionem. Deinde propius accedamus, vt illum audiamus loquentem, & vltimum testamentum confirmantem, quo matrem discipulo commendauit, & discipulum matri in filium dedit. Quo & paradysum latroni, & animam sacratissimam patri, & corpus Ioseph ab Arimathæa tradidit. Crux erecta in Caluaria manet, in singulare munus omnibus præstita. Hanc nemo tollat à corde, nemo ab anima separet, nemo vnquam qui pius esse velit, ab illa discedat. Cæterum ante sepulturam domini duo nobis sunt consideranda: vnum, quod narrat Lucas, alterum quod refert Ioannes: Et omnis turba, inquit beatus Lucas, eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant percutientes pectora sua, reuertebantur. Cum autem turba quæ seducta fuerat à principibus sacerdotum, & postulauerat à Pilato dominum crucifigi, videret signa mirabiliora, quam vnquam in morte alicuius Cæsaris aut maximi alicuius monarchæ contigerant, solè videlicet obscurari, terram tremere, lapides scindi, rei miraculo obstupefacti reuertebantur in Hierusalem pectus percutientes in pœnitentiæ signum. Res sanè miranda: nullus sacerdotum stupet, nullus phariseorum & scribarum pectus contundit. Nos igitur ad nos reuertentes, & intra cordis arcanum hæc perpendentes pectora tundamus: scientes quoniam propter scelera nostra hanc mortem filius Dei subit, vt deinceps ipeccata pro quibus moritur gratia eius & meritis suæ beatissimæ passionis vitemus, Beatus autem Ioannes latus domini lancea antequam sepeliretur, à milite quodam perforatum refert, dicens: Iudei ergo, quoniam parasceue erat, (videlicet dies ante sabbatum) vt non remaneret in cruce corpora sabbato, erat enim magnus dies ille sabbati (quoniam infra dies septem paschæ acciderat) rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorum crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura (idest, eius latronis, qui illis venientibus primus erat vel qui primus fuerat crucifixus) & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum autem cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua: terra, pontus, astra, mundus, quo lauantur flumine. Confirmat beatus Ioannes hoc ex scriptura, Exod. 12. & Num. 9. vbi præceptum est, vt os non comminuetur agni paschalis, in figuram veri illius agni Iesu Christi domini nostri, dicens: Et qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius: eo quod vidit,

Et eo quod verum est testimonium per spiritum sanctum scribentis euangelistæ. Et ille scit, quia vera dicit, et vt vos credatis. Facta sunt enim hæc, vt scriptura impleretur: Os nos comminuetis ex eo. Et iterum alia scriptura dicit, Zachar. capite 12. Videbunt in quem transfixerunt. Magnum enim fuit miraculum corpus defunctum sanguinem fundere, maius miraculum è cadauere veram aquam manare. Beatus apostolus Paulus prima Corinthi. 10. dicit petram quam Moyses murmurante populo virga percussit, ex qua aquæ largissimæ profluxerunt, Christum dominum significasse. Nolo enim, inquit, vos ignorare fratres, quoniam patris nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt, et omnes in Moysse baptizati sunt, in nube et in mari (figuram enim baptismi gessit egressus Israelitici populi ab Ægypto, nube lucida per noctem illos illuminante, maris etiam transitus sicco vestigio submersis Ægyptijs) et omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, manna videlicet figurantem sanctissimum sacramentum corporis domini, et omnes eundem potum spiritualementem biberunt: aquam videlicet de petra, idest, sanguinem domini ex latere et aqua manantem, qui sanguis in sacramento altaris bibitur. Bibebant autem de spirituali, consequenti eos per a: hoc est, voluntati eorum obsequente: petra autem erat Christus: ac si diceret, mystice illam petram de qua aqua manauit Christum dominum significasse. et eius typum gessisse. Percutiente Moysse virga silicem, Nume. 20. fluxerunt aquæ: percutiente etiam milite latus domini, exiuit sanguis et aqua. Mirabilis typus quem refert apostolus: nam Moyses dubitauit quando petram percussit, et ob hanc causam non introduxit Iudæos in terram promissionis. Sic dominum percutientes Iudæi de eius diuinitate dubitantes in veram promissionis patriam cælestem non introierunt. Quare autem ex latere domini eo mortuo fluxerit aqua, non ita verò ex cæteris eius vulneribus, tradit beatus Ambrosius libro quinto, de sacramentis: Sanguis, inquit, in redemptionem, aqua in lauacrum, sanguis in pretium, aqua vt mundemur: de latere autem: quoniam mulier, à qua peccati initium est, Ecclesiasti. capite. 25. de latere Adæ fabricata est. De latere ergo exeat sanguis in pretium peccatorum, et aqua in lotionem sordium. Ostium quoque præcipitur Noë facere in latere arcæ, quem ingrederentur, qui non erant diluuii perituri. Fabricatã dicit beat. August. ecclesiã à latere dñi in cruce dormientis, cuius Eua figuram gessit ex latere Adæ formata in paradiso soporati. Vulnerus istud est porta cæli, meritorium hoc vulnus est à diuinitate inhabitante, quæ nunquam corpus deseruit. Id Christus dominus sciens omnia quæ ventura erant super eum pro nostra salute suscepit mortuus. Quantis autem lachrymis beatissima virgo Deipara et cæteræ mulieres quæ ibi aderant, persusæ sint, cum vidissent corpus domini Iesu cruentatum, et post eius decessum lancea perforatum sanguinem gessum, et aquam manantem, nullis prorsus verbis explicari potest. Denuoq; redijt illis dolor totius passionis dñi. Hic est fons de quo prophetauit Zachar. capite. 13. In die illa, inquit, erit fons patens domui Dauid et habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris. Et Esaias capit. 12. inquit: Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris, ex meritis passionis domini insinuans per sacramenta meritorie, et per sacramentum baptismatis omnem culpam recte accedentibus deleri, et eternam illam

illam beatitudinem, quam nobis dominus suo acquisiuit sanguine, consequi, gratia eiusdem domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in aeternum. Amen.

TRACTATUS VNDECIMVS.

In XXVII. cap. beati Matthæi,

CVm autem Sero factum esset, venit quidam homo diues ab Arimathæa nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu: hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus. Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda, & posuit illud in monumento suo nouo, quod exciderat in petra. Et aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit. Erant autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum. *Hic Ioseph discipulus Iesu erat occultus, non tamen cum opus fuit obsequium debitum negauit domino. Marcus dicit: quod audacter ad Pilatum accessit Ioseph. Beatus Ioan. ait, quod etiam Nicodemus venit cum illo, portans misturam myrrhæ, & aloes quasi libras centum. Quarumque libet continet vntias tres, ne de libris quispiam dubitet. Aduertendum in infantia dominum nutritorem elegisse Ioseph purissimum illum sponsum beatissimæ virginis, nunc autem moriens Ioseph corporis sui conditorem elegit, de quo beatus Lucas huiusmodi refert: Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat decurio vir bonus & iustus. Satis eius probitas ex hoc commendatur, quod in horto suo sepulchrum sibi construxerit excisum in petra, vt quotiens eò animi causa accederet, mortis diei meminisset. In horto Christum dominum desiderabat sponsa Canti. 5. cum ait: Veniat dilectus meus in hortum suum, vt comedat fructum pomorum suorum. Electorum fructum tunc accepit dominus cum sepultus in horto, patres in limbo beatificauit. Nobis verò quod in eisdem canticis continuo sequitur dictum esse suspicor: Veniat in hortum meum soror mea, sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis. Eamus sepe assidua consideratione in hortum, in quo sepultus est dominus myrrha & aromatibus conditus: quam dixit metere, falce scilicet passionis quam passus est. Quomodo autem domini corpus de cruce depositum fuerit, quid actum de clauis, & de corona spinarum nihil retulerunt nobis sacri euangeliste: volentes omnium corda & affectum conuerti ad Christum dominum passum, nihilque nos immorari in istis sacris insignijs passionis suæ: pro quibus ipse, & sua crux, quæ exaltata permansit, & gladio transfixa sacratissima mater sufficiunt. Cum igitur aduenissent beati illi viri Ioseph & Nicodemus cum suis famulis & scala ad deponendum corpus domini Iesu arbitror eos cum prius aspicerent dominum quasi leprosum & percussum à Deo & humiliatum, adorando plurimas lachrymas effudisse, deinde & accessisse ad misericordissimam matrem, quæ præ singultibus illis reddere vocem minime poterat, nec ipsi illam præ lachrymis cōsolari. Sic oēs simul plangētes dominum iam die adueſperascente scalam cruci ad-mouerūt. Tunc Iesu corpus per mediū ligātes linteis, ne dissolutū extraherent clauis in terrā*

decideret, clauos cœperunt euellere non sine vi: quoniam nimis infixi cruci fuere sanguisque decurrens foramina clauorum obstruxerat. Sicque euulsis clauis corpus domini omnes deferre curantes super genua collocant mœstissimæ matris. Porrò non longe distabat ab Hierosolymis Bethleem, cuius in diuersario ipsa Deipara virginitatis gloria permanente eundem tanquam sponsum egredientem de thalamo suo lætissima viderat, gremioque exceperat. Nunc vero caput domini tenet, manus beatus Ioānes: pedes autem abundantissimo lachrymarum flumine Magdalena rigabat: quæ ad pedes Iesu conuersa ipsos met pedes non multis ante diebus apud Bethaniam vnguento pretioso perfuderat. Cæterum omnes stupefacti considerabant, quemadmodum tantis multiplicatis tormentis, vultus eius erat quasi absconditus. Sic planctu & eiulatu è visceribus prorumpente dominum flentes lamentabantur. Tunc adimpleta est prophetia Zacharie 12. capit. vbi ait: Et aspicient ad me quem confixerunt, & plangent eum planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum, vt doleri solet in morte primogeniti. Et capite sequenti ait propheta: Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicent, His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. Peracto planctu sapientissima genitrix corpus postulat vngendum & aromatibus condiendum. Quod factum est, separato sacratissimo domini corpore à conspectu mœstissimæ matris. Quod deinde omnibus flentibus deducitur ad monumentum. Postquam autem peruentum est in hortum, ingrediuntur in monumentum, quod excisum erat in petra ad instar basilissæ admodum parvæ. In parte autem rupis loculus erat, in quo dominicum corpus collocatur. Ioseph autem & serui eius saxum quoddam magnum monumenti ostio apposuerunt: & salutantes beatissimam virginem & cæteros flentes abierunt. Ipsa verò Deipara cum mulieribus sororibus suis & Maria Magdalena & beato Ioanne à monumento nulla ratione diuelli poterant. Tandem adorato sepulchro, in quo Dei verbum in corpore defuncto iacebat, magnis singultibus & copiosissimis lachrymis recesserunt: firmissima de fide resurrectionis Maria Deipara semper consistente, cæteris verò illum resurgere minime confidentibus. Altera autem die, quæ est post parasceuem, sabbato videlicet, conuenerunt principes sacerdotum, & pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc viuens, post tres dies resurgam. Iube ergo custodiri sepulchrum, vsque in diem tertium, ne forte veniant discipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi, Surrexit à mortuis: & erit nouissimus error peior priore. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam: ite, custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus. Porrò qui in hunc euangelij locum primum inciderit, legeritque hæc verba: Altera autem die, quæ est post parasceuem, conuenerunt principes sacerdotum & pharisæi ad Pilatum dicentes, suspicabitur euangelistam continuo dicturum: pœnitentes & flentes, super eo quod acciderat de morte domini. At illi in sua proteruitate obstinatè persistentes post pecuniam reiectam à Iuda perfido proditore, & post innocentiam domini ab eodem manifestatam: Peccaui, dicens, tradens sanguinem iustum, post tenebras à

sexta vsque ad nonam horam, post terræ motum, post lapidum scissionem, & veli templi
 à summo vsque deorsum diuisionem, & monumentorum apertionem, loquuntur bla-
 sphemiam inexcogitatam: Domine, recordati sumus. Dominum vocant Pilatum,
 cum prius dixissent: Non habemus regem nisi Cæsarem. Dominum autem vitæ sedu-
 ctorem vocant, dicentes: Seductor ille dixit, adhuc viuens: Post tres dies re-
 surgam. Horrenda sanè sacerdotum & phariseorum persecutio. Suscitatur mortuos
 Christus, & omnem sanat languorem, dicunt: in Beelzebub eicit dæmonia: ecce homo
 verax, potator vini, peccatorum & publicanorum amicus. Capitur, blasphemum vo-
 cant. Dixit Caiphas: Blasphemauit. Suspenditur in cruce, illudentes inuicem subsa-
 nant, dicentes: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Sepelitur, seducto-
 rem vocant. Resurgit, pecuniam copiosam donant militibus, vt sublatum à discipulis
 mentiantur: adeò nunquam malicia istorum quieuit: nimirum vt sic perueniret ira Dei
 super illos vsque in finem. Iube ergo, inquit, custoditi sepulchrum vsque in
 diem tertium, ne forte veniant discipuli eius, & furentur eum. Qui nam dis-
 cipuli ò Iudæi perfidi? Num illi qui relicto eo omnes fugerunt? an ille, qui eum ad an-
 cillæ vocem negauit? an illi, qui eum etiam audientes viuere, mulierum deliramentum
 existimabant? Iudæi insani, Christus surrexit à mortuis die tertia, & vos non recep-
 istis fidem, & amisistis pecuniam. Et erit nouissimus error peior priore. Indigni
 profecto sunt quorum exponantur verba, nisi à sacro euangelista adscriberentur. Venenit
 enim aspidum sub labijs eorum est. Errorem vocant cæcorum illuminationem, paralyti-
 corum integritatem, claudorum gressum, omnis morbi curationem, dæmonum expulsi-
 onem, mortuorum suscitationem. Erit, erit ò Iudæi impij resurrectionis bonum simile pri-
 ori: cum omnia opera potentissimi Iesu eo resurgente consurgant. Qui mortuus est
 propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Quod autem mor-
 tuus est peccato, mortuus est semel. Quod autem viuit, viuit Deo. Habetis cu-
 stodiam, qua si diceret ibi est custodia, ibi sunt milites, custodite sicut scitis, vi-
 delicet opus esse. illi abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem,
 sigillo suo videlicet in commissura, ne quis lapidem posset reuoluere, quin continuo
 exploratum esset, & puniretur. Cum custodibus etiam munierunt sepulchrum, quan-
 toque maiorem diligentiam adhibent, ne quis sepulchrum ingredi possit, tanto efficaci-
 us dominicæ resurrectioni præstant testimonium. Sicque omnis malicia super eorum ca-
 pita recidit. Ipsi enim templum & ciuitatem, terram, cælumque amiserunt. Dominus
 autem resurrexit victor tertia die: Cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria,
 & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS DVO DECIMVS.

In XXVII. cap. beati Matthæi, &

appendix ex beati Lucæ ca-

pit. 23. de primo ver-

bo domini in

cruce.

UE processum dominicæ passionis secundum Matthæum interrumpemus: septem domini verba, quæ in cruce existens locutus est, usque in finem eius sacratissimæ passionis destulimus, nepe ut eorum sensum vberius redderemus, & ut suus unicuique tribuatur locus. Est igitur primum verbum, quod ibi apud Matthæum venit callocandum cap. 27. cum ait: Postquam autem crucifixerunt eum: addit beatus Lucas: Iesus autem dicebat, Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Ex hoc verbo domini ostenditur, id quod doctores in 3. Sententiarum distinct. 15. pariter omnes asserunt: compassionem scilicet domini excedere passionem. Compassionem vocamus, dolorem & tristitiam, quam dominus in sua beatissima passione habuit de peccatis & offensis contra Deum ab hominibus perpetratis. Nam multo amplius Christus dolebat de culpis hominum, quam de pœnis quas ipse patiebatur. Id autem exemplo evidentissimo manifestatur: quando dominus primum verbum in cruce pendens, dum nimis vindictaque doloribus vexaretur, culpam crucifigentium remitti orat. Quoniam dolor quem patiebatur de peccatis excesserat omnem dolorem, quem in corpore pro eisdem peccatis sustinebat. Quod ex tribus probatur: prius enim pro crucifixoribus orat, quam de corporis sui doloribus conqueratur. Nam vulnus quod aliquis vulneratus præ ceteris sentit, de illo primum conqueritur, illumque prius mederi desiderat postulatque. Dominus igitur cum de peccato crucifigentium prius dolet, & prius illis quam doloribus corporis mederi precatur, haud dubium quin culpam & peccatum magis sentit & dolet. Præterea maius malum, maiori dolore prosequendum est. Cum autem culpa sit maius malum, quam pœna quæcunque: maiori dolore culpa sentienda & dolenda venit, quam pœna. Idcirco dominus de culpa & peccatis, pro quibus patiebatur, priusquam de pœna quam acerbissimis doloribus sustinebat, conqueritur & orat. Porro inter omnium criminum genera, mors Christo filio Dei inflicta fuit grauissimum. Propterea cum de peccatis plus dolendum sit, quam de pœna, & de grauiori peccato, adhuc magis dolendum: ideò dominus de peccatis crucifigentium doluit, & pro crucifixoribus deprecatus est. Iam tertio probatur, quoniam id magis sentitur & dolet, pro quo quis patitur, quam id quod patitur. Nam si quis pientissimus pater pro culpa filij se flagellari & occidi traderet: perspicuum est magis dolere pro filio, quam de propria morte: nam aliàs non pateretur pro illo. Ita dominus cum pro peccatis nostris patitur magis de peccatis dolet, quam de pœna quam patitur: aliàs non daret vitam pro eo quod minus vult, minusque sentit, & minus dolet. Voluit igitur dominus salutem nostram, plusquam vitam suam præciosissimam. Saluum me fecit, quoniam voluit me, inquit David psalm. 17. propterea exorat patrem pro crucifixoribus, dicens: Pater, dimitte illis. Non enim sciunt quid faciunt. Ceterum cum oratio domini semper exaudita est, prout ipsemet testatur, Ioann. vndecimo capit. Pater, inquit, gratias ago tibi, quoniam audisti me: ego autem sciebam, quia semper me audis: & plurimi ex ijs, qui necem domino moliti sunt, in sua semper presterint obstinatione: accipienda oratio est pro illis tantum, qui per ignorantiam dominum occidi à Pilato postulauerunt à principibus sacerdotum & scribis seducti, dicentes: Crucifige. Qui & ipsi ex eadem ignorantia legis & prophetarum, & eadem seductione crucifixum dominum subsanabant. Illi namque, quorum ignorantia affectata erat

flata erat, quique ex malitia noluerunt intelligere, ut bene agerent, quin etiam miraculis domini calumniabantur, & scripturae sacrae aduersabantur, o dio & inuidia nolentes attendere legem, hi damnati sunt, nec pro eis oratio patri exhibitur: sed pro illis tantum, qui per ignorantiam peccauere, ut pote à maioribus & scientibus legem decepti. Ijs igitur oratio profuit, & eorum conuersa sunt tria millia in die penthecostes, & altera die quinque millia, Actorum 4. Attendendum est etiam quanta efficacia dominus pro inimicis precatur si singula verba pensentur. Ait enim: Pater, quasi diceret: qui pater es, exaudi filium, pro tuo honore & obedientia doloribus totus circumdatū, & patibulo crucis affixum. Memineris igitur, quod pater es: memineris quod filius tuus sum. Memineris, quod ex obedientia crucior. Oro ut parcas his crucifixoribus, nec illis improperes occisionem hanc: non enim sciunt quid faciunt. Beatus Bernar. inquit, quod oratio quae hoc nomine dulcescit patris, magnam praestat fiduciam impetrandi. Iam igitur o piissime domine nomen hoc dulcissimum, pater, praepone. Iam illi te filium memoras, ac tanta summa cum patientia recolis. Quid igitur vis, ut faciat pater? Omnis enim creatura patris iussa expectat: Terra, ut disrupta deuoret uiuentes Iudeos impios, si opus sit, tremit. Caelum extrahit lucem, emittit fulgura, ut immanissimos Iudeos, si velis, extingat etiam lapides praesto adsunt, & monumenta mortuos reddunt. Quid igitur vis, cum in cruce tantis afflictus & anxius doloribus clamas? Pater, dimitte illis. Quibus nam domine? apostolis fugientibus, discipulis dubitantibus, Petro neganti, an cui vis ignosci? illis, inquam, crucifixoribus, quia nesciunt quid faciunt. O inexhausta misericordia, o charitas inefabilis, & verba exemplo plena, quae Christum dominum Deum satis ostendunt, cui proprium est misereri semper & parcere. Ex vulneribus fluit sanguis, recens manat cruor, & dicit: Pater ignosce illis. Et ijs qui sanguinem fundunt, effusus sanguis subueniat, & oratio utilis sit. Pro eis rogo, qui nesciunt quid faciunt, ut ignoscas o superne & amantissime pater. Sic charitas amplianda est Christi exemplo usque ad inimicos. Non enim crux tantum vexillum est nostrae redemptionis, sed & secundum beatum Augustinum, cathedra est praepitoris: ex qua Christus dominus docet, quanta charitate inimicis est indulgendum, & ut illis remittatur offensae nobis illatae à domino postulandum, cum ipse dominus tanta efficacia & verbis oret pro crucifixoribus patrem. Habent virtutes media sua, quae si vel excedas, vel retrocedas, vitia sunt. Si liberalis appellari cupis, & retro à medio manes, auarus es: si verò excedis, prodigus. Charitatis autem medium est, illam ad inimicos usque extendere. Tunc namque perfecta est, quando ad hoc extremum accessit. Nec tantum oportet post plurimos dies post illatam offensam diligere: sed adhuc vulneribus sanguine madidis inimicis parcere, & illis & animae & corporis salutem optare, & ut illis ignoscat dominus ex animo postulare. Alta non nisi alto ascensu adipiscuntur. Nemo enim caelestia suspicetur minimis acquiri virtutibus: magna namque magno pretio commutantur. Nec opponas calici aquae frigidae exhiberi mercedem, quando idibem dicitur in nomine meo, vel in nomine discipuli. Iam si quidem charitas in dono attenditur, quae magna est, cum amore das cum anu illa duo minuta, & dicis cum Petro: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: qui rete & cariosam scapham tantum reliquerat. In arduis enim vera Christianorum fides ostenditur, & in extremis conspicitur. Sunt

tibi di

tibi diuitiæ plurimæ cum Abraham & David, si omnibus indigentibus subuenis, qualis sis diues, miseratio pauperum te ostendit. Pauper es, & in extremam vna cum Iob decidisti inopiam: si gratias agis, si patienter sustines, & te etiam fragmenti panis indignum reputas, vere Christianus es. Te inimicus persequitur, quem tu nihilominus nimia diligis charitate, vere Christianus es: quippe charitatem cum domino in cruce pendenti, vsque ad inimicos protrahis. Cæterum si hæc altius ac pacato animo consideremus: *Qui* parcat ipse vindicatur & vincit: qui verò persequitur & vindictam cupit, ipse est qui vincitur. Nam si quis gladio, quo alterius vestem discindere vult, prius suam transfigeret carnem, de se utique non de inimico vindictam sumet. Sic qui alium persequitur in corpore, animam ipse suam odio & iniquitate transfodit. Et cum inimicum reum faciat temporalium, ipse reus efficitur æterni supplitiij. Stulta igitur nimis est de inimicis sumpta vindicta, quæ prius vindicantem redigit inferni reum, quàm ipse inimicum lædat in corpore. *U*tionem de se ipso sumit, qui se vindicare cupit. De inimico verò suo vlciscitur, qui ei ignoscit & remittit crimen: præsertim verò cum supra cap. 5. Dominus hanc sententiam promulgauerit, dicens: Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis peccata vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Vox enim hæc nimium commouet: Si dimiseritis, dimittet & vobis Deus. Et hæc etiam nimium terret: Si non dimiseritis, nec Deus dimittet vobis peccata vestra. Quod si tacita cogitatione intra te ipsum dicas: Christus dominus Deus est, ideo pro inimicis orat & parcat, ego vero homo sum fragilis, tibi ipsi hunc ad modum responde: Si rex iniuriam irroganti parcat, quanto magis eius familiaris? Si princeps orat pro persecutoribus, quanto magis à subdito id oportet fieri? Quo sanè argumento vsus est dominus Iesus, cum in illa vltima cæna pedes discipulorum lauisset: qui vt refert beatus Ioannes cap. 13. assumptis iterum vestibus & recumbens, inquit. Scitis quid fecerim vobis? quasi dicat, attendistis ad hæc, quæ modo ad vestra genua prouolutus feci? Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis. Sum etenim. Si ergo ego laui pedes vestros dominus & magister: & vos debetis alter alterius lauare pedes. Ita igitur consentaneum est, si ego maior pro inimicis patrem oro, & libenter illatam mortem indulgeo, vt & vos itidem faciatis. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Si ergo dominus indulget, seruus quoque indulgeat exemplo Christi edoctus, & gratia eius illuminatus: Cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS DECIMVS TERTIVS.

In XXVII. cap. beati Matthæi, de secundo

verbo domini ex Lucæ

cap. 13.

IN illis verbis beati Matthæi: Id ipsum autem & latrones qui crucifixi erant cum eo improperabant ei, apponendum est illud Lucæ cap. 23. Vnus autem de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, saluum fac te ipsum

ipsum & nos. Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es? Et nos quidem iuste: nam digna factis recepimus, hic vero nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesum: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Postquam autem secundum Matthæum & Marcum simul improperabant latrones dominum: vnus ex eis persistens in contumelia dominum blasphemabat, per irrisionem dicens: Si tu es Christus saluum fac te ipsum & nos. Propterea blasphemia dicitur: quoniam blasphemia est, vel tribuere Deo, quod in eo non est, vel negare id quod est. Cum autem iste negaret potentiam descendendi de cruce, & se & latrones (si vellet) liberare posse, blasphemabat. Poterat siquidem dominus facere quodcumque vellet. Omnia nempe quaecumque dominus voluit fecit, & in caelo & in terra, & in mare, & in omnibus abyssis. Respondens autem alter qui conuersus fuerat latro (qua ex causa ignoratur. Tenebrae enim adhuc non erant. Nam post haec verba latronis, tenebras ponit beatus Lucas. Siue ergo causa conuersionis eius fuerit umbra Christi, vel beatissimae Deigenitricis arcana deprecatio, quae ab ea parte adstasse cruci existimatur, vel quaecumque alia, quam ignoramus) alterum latronem increpabat, dicens: Nectu times Deum, qui in eadem damnatione es? Et nos quidem iuste: nam digna factis recipimus, hic vero nihil mali gessit. Duo in hoc latrone valde sunt adnotanda: primum quidem quam docte verba pronuntiat. Culpam enim suam agnoscit. Iustus, ait scriptura, prior accusator est sui, Prouerb. 18. Ait namque: Nos quidem iuste, hoc scilicet supplicio afficimur. Nam digna factis recipimus. Sic David bis indulgentiam est consequutus in adulterio & populi dinumeratione 2. Reg. 12. & 24. Sic publicanus percutiens pectus suum iustificatur. Alterum est, quem admodum innocentiam domini intrepide confitetur, dicens: Hic vero nihil mali gessit. Paucis nunc agemus tecum o latro. Omnes discipuli huius, quem tu nunc dicis nihil mali egisse, eum dereliquerunt: nec quisquam illorum ausus est coram principibus sacerdotum illum innocentem vocare, & se pro illo morti obicere, & tu audes coram omnibus eius inimicis innocentem illum pronuntiare? Ad sunt siquidem scribae, & principes sacerdotum, & pharisaei, & seniores populi. Apposita est sententia Pilati ad crucem. Ad sunt & Centurio & milites, nec terreris caterua hac crudelissima? quin potius eum innocentem praedicas: nec id solum, sed & condemnas accusantes testes, & omnes principes sacerdotum, ut crucifigatur postulantes. Pilatum etiam damnas tanquam iniquura iudicem, atque omnes iniustos praedicas, dum dominum innocentem asseris. Non times lanceis a militibus transfigi? vel a cruce extractum nouo suppliciorum genere affici? & iterum in cruce suspendi? Sic cum irrident principes sacerdotum, dicentes: Alios saluos fecit, se ipsum non potest saluum facere, tu dicis: Hic vero nihil mali gessit. Nonne intueris ipsum in medio tui & alterius blasphemantis cruci affixum, & crucem humeris baiulasse? Vera enim prouincias o latro sancte, vera clamas o crucifixe peccator. Ipse innocens dominus nihil mali gessit: sed disciplina pacis nostrae, posita est super eum, cuius liuore sanati sumus. Omnes nos quasi oves errauimus, vnusquisque in viam suam declinavit: & dominus posuit in eo iniquitates omnium nostrum. Equidem vehementer miror, quomodo tu crucifixus, coram omnibus eius persecutoribus, & in conspectu crudelium satellitum, illum ad acerbissimam mortem damnatum innocentem ausus es praedicare.

Quo

Quo fit, ut omnes aduersarios eius & Pilatum reos sanguinis innocentis consequenter proclamemus, dicens: *Hic vero nihil mali gessit.* Tunc conuersis oculis ad Iesum, dixit: *Domine, Quid vides o latro sancte? quid vides? Qui illum dominum dicis, cum toto corpore sit vulneratus, cruciq; affixus? Species eius in eo non est, & quasi absconditus vultus eius, sed datus sputis, palmis comaculatus, & spinis caput transfixus. Cur igitur dicis, domine? Reputatus enim cum impijs est, tanquam vermis & non homo: qui & opprobrium hominum & abiectio plebis existimatur: & tu coram omni populo intenta voce, non solum obiurgas socium, & Iesum innocentem affirmas, sed adhuc oculis in eum conuersis, inquis: Domine? Sed nihil mirum: Interiori enim fide illustratus latro Deum considerabat. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, 2. Cor. cap. 5. inquit apostolus. Propterea latro summa deuotione ad Iesum conuersus ait: Domine memento mei. Quomodo credis memorem tui esse posse o latro sancte, de quo nunc audis: Alios saluos fecit, se ipsum non potest saluum facere. Si rex Israel est, descendat nunc de cruce. Plurimi dum suscitaret mortuos crediderunt: alij dum claudos ambulare fecit, alij dum aridas manus restituit integritati. At nunc is ipse cruci est affixus, mortiq; traditus: & nihilominus credis o bone latro tui habiturum memoriam, tibiq; regnum preestiturum aeternum? & sola quae tibi libera est, lingua, innocentem proclamas, & dominum confiteris, & memorem tui esse postulas, dicens: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum. Nudum eum vides o latro pro purpura regis, clauis manibus perforatum pro regali sceptro, & coronatum spinis pro diademate regio: & pro throno in cruce pendet. Vnde ergo regem dominumq; agnoscis o latro sancte, vbi eius regnum? vbi & insignia regia? Omnia haec intus edoctus fuerat latro, perinde ac legeret Abachuc prophetam, cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius: ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius. Illum intus intuetur, fide saluatorē agnoscit, spe postulat regnum, quod poenitentia, confessione, & charitate meretur: Domine, inquit, memento mei, cum veneris in regnum tuum. Audi ergo confessionis tuae latro responsum, audi saluatoris benignitatem: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso: non post mensem aut annum, sed hodie mecum eris in paradiso. Dulcissimum sane responsum, & verbum domino dignum in confusione adstantium & subsanantium Iudaeorum. Regnum latroni aeternum crucifixus pollicetur, dicens: Hodie mecum eris in paradiso. Porro ex huius sancti latronis verbis, tres veri poenitentis eliciuntur conditiones. Prima est vera peccatorum suorum confessio, qua fatetur se iuste quae patitur meruisse. Non enim tribuit latro quae patitur crucem hominibus inuidis vel inimicis, & falsis testibus (quemadmodum plurimi soliti sunt suspicari & dicere) sed ait: Nos quidem iuste: nam digna factis recipimus. Quod si quispiam dicat: Si veram egit poenitentiam latro in hora mortis, & nos ad illam etiam horam poenitentiam differamus: perpendat quisquis hoc suadente diabolo dicit, quemadmodum hora mortis fuit prima latroni, in qua Christum nouit. Et exinde inferat, quomodo quicumq; Christi fidem habet, & illum fide cognouit, a prima hora poenitentiam agere exemplo latronis oportet. Nam si latro credidisset in Christum a pueritia, & poenitentiam distulisset in horam mortis: & tunc illi dominus diceret: Hodie mecum eris in paradiso, forsitan qui differunt poenitentiam, aliquo et si fragili argumento inuiterentur. Ceterum cum latro in illa hora Christum cognouit, & in eadem credidit & confessus est, non differendi poenitentiam in horam mortis, exemplum*

manifestissimum nobis dedit. Aliter beatus Augustinus respondet, dicens: Quoniam latro in hora mortis saluatus est, ne desperet quisq̄, si ad illam vsq̄ horam impenitens deuenit, & tunc pœniteat. Et unū autum legimus latronem in toto euangelio in illa hora saluari, vt nemo sit qui differat pœnitentiā vsq̄ in mortis horam. Si cunda est omnis occasio peccati remotio. Increpauit namq̄ bonus latro alterū, & ab eius amicitia recessit, dicens: Nec tu times Deum, qui in eadem damnatione es? Et nos quidem iuste. Quisquis igitur vis vt pœnitere, omnem peccati remoue occasionem. Si negociator es, & ex vsura viuis, remoue omnem à te vsuram, & iustum lucrum quære. Dices forte, nihil itaq̄ lucrabor. Audi, lucrū habuisti de iniquo fauore, confide in Deo tuo quia lucraberis amplius ex iusto cōmertio. Si dicis, quomodo aleam fugiam? Audi, si tantum delectat alea, quanto amplius si Deo vacaueris, te delectabit ipse Deus omnipotens. Latro societate alterius iniqui repulit, & tanquā vt tuus pœnitens occasionē remouit. Accusauit se nimio anxiatu dolore, dicens: Nos quidem iuste. Idem confidit, dicens: Domine memento mei, dū veneris in regnum tuum. Confusus est per merita passionis domini operibus charitatis, quæ tunc lingua, quæ sola illi libera erat, exercuit, salutem à domino consequi posse. Nā si nō consideret, minime sic postularct: Memento mei. Nos igitur huius sancti latronis exemplo moti, domino linguam, & cetera mēbra offeramus, ei⁹ obsequijs insistentēs. Sēperq̄ iniquorū consortiū repellam⁹, prauos obiurgemus, & charitatis opera exerceamus, vt in exitu nostri hora audire mereamur: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso, gratia domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & sp̄ritu sancto est honor, gloria & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS DECIMVS QVARTVS.

In XXVII. cap. beati Matthæi, ex capit.

19. beati Ioannis.

Postquam dominus paradysum latroni pollicitus est, & beatissima virgo deipara, et beatus Ioānes audisset dominū ad patrem citius recessurū, continere fletum nō potuerunt: & præ dolore aliquāto altius leuauerunt vocē plangentes. Quod dñs audiens, vel quia maestissimam videbat matrē, eam quoquomodo cōsolari voluit, & eiusdem obsequio prouideri. Inquit ergo beatus Ioannes: Stabant autem iuxta crucem Iesu, mater eius, & soror matris eius Maria Cleophe, & Maria Magdalene. Cum vidisset ergo Iesus matrem, & discipulum stantem, quem diligebat, dixit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dixit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam. Stare virginem deiparam cum audis dicentem Ioannem, non tantum pedibus: quin etiam accipe fide indubitata resurrectionis & deitatis domini fixam permanere. Quod autem dicitur, in triduo mortis Christi fidem ecclesie in pectore tantū deiparæ virginis fuisse reconditam: accipiendum cēseo de hoc indiuiduo domino Iesu, q̄ crucifixus, mortuus & sepultus est Hierosolymis, sub Pontio Pilato. Nam per orbem poterant esse homines, qui indubitata fidem Messie habentes, eum Deū esse scirēt & crucifigendū & resurrecturū sperarēt: maxime vero docti, qui sacram scripturam prophetarum nouerant. Stare etiam dicitur, quoniam & si dolore grauissimo, plusquam explicari potest, anima deiparæ virginis anxiabatur: non tamen rationis vsū obturabat dolor. Propterea non passa est sensus alienationem, quod vel ex de-

KK

bilitate

bilitate complexionis accidere solet videntibus effundi sanguinem, vel ex nimia tristitia
 subito dolore commotis: vel quando ipse affectus rationem superat. At nihil horum fuit
 in beatissima virgine, cuius purissima & rectissima ratio Dei voluntati semper humilissi-
 me subiecta fuit: cuius corpus excellentissima fuit complexionis, neque venenosus infectum
 humoribus, qui cor vel cerebrum penetrantes possent aliquam vertiginem facere. Ceterum
 quanto magis integra mente, sanoque corpore stabat, tanto amplius dolore cruciabatur: que
 nihilominus secundum rationem Dei voluntati omni obedientia subdebatur. Ad cuius euidē-
 tiorē notitiam meminisse oportet illorum, quæ supra tractatu 6. capi. 26. de triplici vo-
 luntatis distinctione tractauim⁹. Vna namque & eadem voluntas in nobis, dum tristatur
 ob dolorē corporis seu alicuius membri appellatur voluntas sensibilis. Si vero tristatur de
 exterioribus quæ ledere possunt & quoad potest ea propellere nititur, dicitur voluntas vt
 natura. Quando autem rationi subditur, nomen voluntatis rationis sortitur. Itaque conti-
 git eiusdem rei vna eademque voluntatis potentia diuersos habere effectus: exempli gra-
 tia, cui manus secunda à medicis iudicatur, voluntas vt natura vellet non abscindi: ea-
 dem voluntas prout rationis consentit, pro totius corporis vita vnum vel alterum abscin-
 di membrum. Similiter beatissima Dei genitrix voluntate vt natura volebat non mori
 Christum, & eius nece nimium tristabatur. Eadem ex voluntate rationis stabat iuxta
 crucem voluntati diuinæ obediens. Sic etiam iussu Dei Abraham, Gencs. 22. capit. filium
 suum, cuius vitam voluntate vt natura summè optabat, voluntate rationis in mōtem imo-
 laturus ascendit. Igitur beatissima virgo filio Dei ex voluntate patris sponte sua morti sese
 offerenti in omnibus subdita ex voluntate rationis obsequebatur. Sed tanto maioris gladij
 transfixione cruciabatur, quanto amplius dignitatem Christi præceteris ipsa considerabat,
 memorans illum Deiesse filium, cui omnem honorem, gloriam & imperium reddere ius-
 tum est. Considerabat in super innocentissimum, iustissimum, & sanctissimum esse illum
 secundum hominem: & eius esse filium gloriosissimum conceptū de spiritu sancto, genitū
 que ex ipsa semper virgine permanente. Quisquis has tres causas doloris ante oculos men-
 tis adduxerit, perspicue cernet, nunquam vllum dolorem seu cruciatum Christi domini (pas-
 sione eius excepta) in seculo contigisse similem dolori & cruciatui quem beatissima virgo
 habuit ex passione dñi. Si clauus Christi manum perforabat, cor etiam virginis transfige-
 bat. Si corona spinea per omnes capitis partes illum cruciabat, cor etiam virginis ex omni
 parte cruciabatur. Corpus Christi erat in cruce, & crux ipsa erat in corde virginis. Christus
 crucifixus, illa transfixa. Vnde recte illi aptatur illud Threnorum prim. O vos omnes qui
 trāsitis per viā, attēdite et videte: si est dolor sicut dolor me⁹. Et illud. 2. ca. Cui cōparabo te,
 vel cui assimilabo te filia Hierusalem? Cui adæquabo te, & consolabor te virgo filia Sion?
 Tunc adimpletum est vaticinium quod beatus Lucas capit. 2. refert Simeonē prænūciasse
 Deiparæ virgini, cum filium vnicum dominum nostrum Iesum (Christum in templo offer-
 ret: Ecce, inquit, positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel, & in
 signum cui contradicetur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex
 multis cordibus cogitationes. Passio igitur Christi animæ virginis facta est tanquam cru-
 ciatus rota, cum doleret nimium, quia veniens in carne Deus sic à creatura sua tractaretur.
 Mox huic succedebat cruciatus alter, quoniam innocentissimus hac morte perimebatur. Sub

seque

sequebatur & alter doloris gladius, quia vnicus illi filius crucifigebatur. Ea propter beatus Hieronymus ait virginem Deiparem stantem ad crucis aram, fuisse plusquam martyrem. Ideoque beatus euangelista ait: Stabat autem iuxta crucem Iesu mater eius: id est, firma fide & corde martyr. Iuxta crucem stare beatissimā virginem non casu contigisse existimandum est: sed diuina id sapientia disponente. Ceterum duplex refugium post Christum Deus mundo dedit, scilicet crucem Christi, & beatissimam eius matrem. Cum enim demoni crux Christi opponitur, tanquam victoriæ signum, quo victus est, velociter terga vertit. Cum ei opponitur Dei genitrix virgo, velociter etiam fugit: sciens illam fuisse viam per quam Deus in mundum veniens regnum eius euertit. Dicit enim demon: quidquid lucratus sum à prima mundi constitutione in crucis ligno per didi: & illa est mulier, quæ concepit & peperit illum, qui mihi omnia abstulit. Turbantur & timebunt, qui habitant terminos à signis tuis: à signis scilicet Christi, à signis passionis eius, à signis genitricis eius. Signum vitæ Christi virgo est Dei genitrix, de qua natus est. Signum mortis eius, crux, in qua passus est. Turbantur ergo qui habitant terminos, & timebunt demones qui totum circumunt orbem à signis tuis, Psalm. 64. Sic etiam stare iuxta crucem decuit, vt reparatio humani generis eisdem terminis celebraretur, quibus casus contigerat. Arbor erat scientiæ boni & mali in paradiso, vir Adam, & vxor Eua. Arbor vitæ in Caluario erigitur crux Christi, fructus vero arboris, Christus. Dedit Eua fructum viro, & mors in mundum ingressa est. Dedit Maria Christum mundo, & vita de morte victoriam tulit. Beatus Ioannes in Apocalyp. capit. vltim. ait: Et ostendit mihi fluum aquæ viuæ (quæ scilicet fluxit ex latere domini ad eluendas omnium peccatorum sordes) splendidum tanquam crystallum. Deinde subicit: Et ex vtraque parte fluminis lignum vitæ: nempe crux in terra, & Dei genitrix virgo in cælo, ad deprecandum pro nobis. Decens etiam erat iuxta crucem ad stare virginem matrem, quoniā defuncti filij hæres est mater. Dominus huius mundi hæreditatem spernit, cuius totus est orbis, ipso pferente: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidus: filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet. Nunc autem crucem accepit hæreditatem, quam proprijs humeris portat, & in illa mortem obire vult. Ad matrem ergo hæreditas filij defuncti redijt: vt per eius intercessionem fructus crucis efficiamur participes. Cum igitur iuxta crucem staret beatissima virgo Dei genitrix, vidensque eam Iesus tanto dolore & angustia affectam, quod ipse adeo sensit, vt nemo id verbis exprimere possit, dixit illi: Mulier ecce filius tuus. Mulierem non matrem vocat, inquit beatus Ioannes Chrysostomus: ne cruciatui eius cruciatum adderet: si tunc placidissimum & amantissimum matris nomen proponeret. Omne quod liberum habet Christus dominus in consolatione matris dirigit, cor, oculos, verba. Corpus siquidem clauis affixum cruci hærebat: sed magis affixum illum tenebat nostræ salutis desiderium. Beatus Augustinus: Facebant, inquit, illi duo martyres (de Deipara & Ioanne loquitur) & præ nimio dolore loqui non poterant. Cruciat te O bone Iesu crux tua, nec minus mater tua. Cruciat te dolor tuus, non minus matris angustia, Nec mirum domine si compateris in desertione matris, & in commendatione matris, quoniam ipsa te nunquam deseruit. Ad discipulum autem: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam. Omnia hæc verba vehementer dolorē matris augebant, Cum secum ipsa considerabat filij Dei quem genuit.

rat se primari presentia: & eum cerneret valde cruciari. Inquit Ioan. Chrysostomus, in passione Christi duo altaria eriguntur, vnum in cruce domini, alterum in corde virginis. Christus in ara crucis se pro nobis Deo patri offert, acceptissimum sacrificium. Virgo mater præ dolore filij nimio cruciatu affecta animam illi sacrificat. In anima nempe eius domini flagella sunt, ibi clauis, corona spinea, sputa, lancea, crux: denique omnes simul quos Christus dominus dolores patitur pia mater sentit in anima. Nos igitur ad instar virginis (quoad possumus) duo semper procuremus habere quæ ipsa in passione domini habuit. Primum ergo sit voluntati diuinæ subiectio, & obedientia prompta. Sic enim virgo Deipara voluntatis ratione obedientissimæ adstitit cruci, & crucifixo filio conformis dolens perseverauit. Secundum verò dolorem cruciatum & vulnera domini à mente nostra excidere nullatenus patiamur, nimisque dolendam beatissimam passionem ipsius lachrymis & gemitibus in corde nostro geramus, atque adeo cruciatus domini Iesu sentiamus, perinde ac si præsentem esse mus. Hæc enim duo beatissima virgo habuit. Præ omnibus enim & Christi domini doluit cruciatus, & voluntati diuinæ paruit. Sic & nos admonet beatus apostolus Paulus, dicens ad Philip. capit. 2. Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humilianit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam matrem, ad ministrandum illi tanquam matri, ad obsequendum tanquam filij Dei matri & reginæ cæli. Nos quoque illam suscipiemus in vnicum refugium nostrum & protectionem. Mater Dei est, ideo potens: mater misericordie est, ideo pia: mater saluatoris est, ideoque propitia: mater aduocati summi est, quem habemus apud patrem: Aduocata & ipsa erit apud filium dominum nostrum Iesum Christum: Cui cum patre & spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS DECIMVS QVINTVS.

In XXVII. cap. beati Matthæi.

Quod ista sit domini verborum series, quam retulimus, ostenditur ex ipsis beatis euangelistis. Quorum beatus Lucas tradit dominum dum in cruce leuatur dixisse: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Idem Lucas refert, dum blasphematur, latroni dixisse: Hodie mecum eris in paradiso. Post autem vestium diuisionem continuo addit beatus Ioannes, mœstissimæ matri dixisse: Mulier ecce filius tuus. Circa autem horam nonam beatus Matthæus & Marcus testantur clamasse: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me. Simulque referunt acetum quosdam attulisse domino, qui antequam illud amouisset ori, sicuti tradit beatus Ioannes, dixit: Sitio. Quod est quintum verbum, cui præcessit clamor: Heli, Heli. Sumpto autem aceto dixit dominus: Consummatum est. Tunc iterum clamasse referunt beatus Matthæus, Marcus, & Lucas voce magna, quam beatus Lucas explicat, dicens: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expirauit. Matthæus, emisit spiritum. Marcus, emissa voce magna expirauit.

Ioannes

Ioannes : Et inclinato capite tradidit spiritum. Hæc ante quartum verbum domini præmissimus, vt aperte constet vnūquodque verborum domini suo ordine collocari. Et circa horā nonā (inquit beatus Matthæus) clamauit Iesus voce magna, dicens: Eli, Eli, Lama zabatani? Hoc est, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Dū audis doñum clamantem, doloris magnitudinem considera: talemque vt nullus in hac vita vnquam ita ingenteis pertulerit cruciatus: siue pro quocunq̄ facinore cruciaretur quis malefactor, siue pro fide quisquis torqueretur martyr. Hoc enim manifestatur ex eo quòd crescente pœna in perpetente ipsi extinguuntur sensus. Magnitudo namq̄e doloris sepe vim sensus superat. Sicque quasi emortua redacta caro, tormentorum aculeos minime sentit. Alij alienantur à sensibus, quo minus sentiunt, quātūcūq̄ dilanientur. Martyres vero tanta dulcedine in ipsis tormentis pro Christo illatis afficiebantur, vt nimiam doloris partem ipsa interior consolatio mitigaret. Quod & beatus Augustinus libro 18. de ciuitate Dei. 52. capite, contigisse refert cuidam Theodoro: Qui cum in eculeo suspensus extraheretur: Eusebius quæsiuit ab eo, an gravis videretur illi eculei cruciatio: Cui Theodorus respondit, tanta se perfusum alacritate dum torqueretur suspensus, vt nimis egre tulerit ab illo extrahi cruciatu: eo quod pulcherrimus quidam iuuenis aqua purissima lauabat illi loca plagarum & linteo tergebat mundissimo. At qui cum dominus patitur omnes sensus vigent et integri sunt: Non enim cum peccatoribus extra sensum efficitur præ magnitudine tormentorum: quinimo crescentibus cruciatibus, vigor semper sensuum in illo integer permanebat: neque etiam cum martyribus consolabatur, sed omni consolatione pars inferior patiens destituta amarissima passionis omnem vim sustinebat. Factus sum sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber: Sicut vulnerati dormientes in sepulchris quorum non es memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis, & in vmbra mortis. Super me confirmatus est furor tuus, & omnes fluctus tuos induxisti super me, Psalm. 87. Propterea igitur cum dominus sic pateretur sine adiutorio, cum esset solus inter mortuos liber ab omni peccato, Deus oēs fluctus suos induxit super ipsum. Qui cum oēs cruciatus integris se sibi perciperet, voce magna clamauit: Deus me, Deus meus, vt qd dereliquisti me? Verba sunt Psalm. 21. qui dominicæ passionis viuum est exemplar: Deus meus, inquit, es tu quoniam in te proiectus sum ex utero matris, tibi que coniunctus in vnionem suppositi. Cum igitur tanta tibi vnione coniungar, & sic tuus sim, qui sum Deus: & tu ita meus, quod sum homo, vt quid dereliquisti me? qui in hac hora omnem dolorum percepi sensum, nulla q̄ cōsolatione subleuasti? & sic voluisti me acerbissime supra omnes quotquot in hac vita dolores perpepsi sunt, cruciari? Non de pœnis conqueror, quòd contumelijs & cruciatibus pressus, quòd consputus & alapis cæsus, quòd patibulum in quo sum affixus ipse proprijs humeris baiulauit. Sed quare tu o Deus meus cui in vnitate suppositi coniunctus, hæc humanitatis partē inferiorē sic absq̄ alicuius solatij subleuamine dereliquisti? A discipulis fugiētibus solus sū derelictus, & ab amicis quibus sanitatē præstiti, & ad vitam iterum reuocaui. Et longa sū à me amicū & proximum, Psalm. 87. Quis vnquam malefactor in hostium manus est traditus cruciandus? Si quis alicuius patrem peremit, non eius filijs traditur torquendus,

etiam si illius sit seruus emptitiuus (idenim præter fas & æquum omnino fieret) sed ipse prætor per ministros suos cuiuscunque torture & mortis debitam pœnam infligit. Ego autem comprehensus à Iudeorum ministris & in manus eorum traditus in domum Annæ & Caiphæ & Herodis deductus sum, ac demum per milites gentium sui flagellatus, spinis coronatus, crucique affixus. Quin semper & aduersarij adsunt illudentes, & irridentes quòd ita patiar. Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti? Scis ò domine, scis quare omni superno auxilio & solatio destituaris: scis cur inter tot cruciatus solus derelinquaris à patre, quem tamen interrogas, vt ego ad responsionem aduertam. Pater meus & mater mea dereliquerunt me, dominus autem assumpsit me, Psalm. 26. Vt homo qui iacebat peccato peremptus, rediret ad vitam, assumeretur ad veniam, ingrederetur ad gratiam, sublimaretur ad gloriam. Ideo dominus tales cruciatus sine consolationis solatio aut aliquo refrigerio, sustinet. Omnes dereliquerunt hominẽ, cui nec pater, nec mater, nec frater, nec quispiam subuenire poterat. Dominus autem assumpsit me: propterea sic ab omnibus derelinquitur, sic cruciatur pro me. Ita & eius diuinitas magis relucet, cum in manus traditur aduersariorum, & per ipsos incipit illudi & cruciari, & occiditur à ministris gentium. Quænis enim calumnia calide conficta adeò inter homines valet, vt quamuis ad æquum iudicem deferatur, & quantumcunque se quis innocentem verè proclamet, suspitio tamen aduersus illum cui est intenta calūnia suboriatur. Domini etiam accusatores falsissimi erant, & aduersarij pertinacissimi, quorum amici & conuictores aduersus dominum testimonia proferebant: adeoque nullus seruatus est iudicij ordo, vt ipse iudex antequam sententiam ferret lotis aqua manibus, eum cuius innocentiam nouerat, condemnaret. Hæc omnia testimonia perspicacissima sunt innocentie Iesu & diuinitatis eius. Quoniam ipse verus est ille Messias, de quo talis est passio à prophetis pronanciata, talisque mors vaticinata. In eo autem quod patitur acerbissime absque vlllo solatio, nos in causa sumus, pro quibus ipse patitur. Quoniam dominus posuit in eo iniquitates omnium nostrum. Qui vulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostræ super eum. Sustinui, inquit Psalm. 68. qui simul mecum contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inueni. Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Voluit dominus pro nobis satisfacere, & pati & cruciari, mortique tradi oportuit: quoniam cum peccamus, id voluntate & sensibus integris perpetramus. Dominus itaque lubens subijt mortem, & integris sensibus patitur, ne vlla illi requies à cruciatibus detur. Beatus autem Augustinus in 2. expositione Psalmi 21. ait, hoc verbum dominum protulisse, quoniam nos tanquam membra eius cum illo eramus in cruce, perinde ac si diceret: Quare domine sic à te longe facti sunt peccatores? Quare permisisti sic gentes à te separari? Origenes vero hoc verbum etiam ad omne genus humanum refert, vel ad populum Iudeorum, cui satis subscribit litera: Vt quid dereliquisti domine populum tuum istum Iudaicum? qui in tantam cæcitatem deuenit, vt tot miraculis & omni scripturæ de te non attenderit: ac tandem me innocentem & filium tuum vnicum sic cruciauerit & occiderit. Theophylactus etiam hanc

sensui astipulatur. Ceterum quomocumque verbum accipitur, voce magna offertur in signum ingentis doloris, magnique mysterij. Aduertendum etiam est idcirco dominum sic acerbissime cruciari: quoniam animarum pœna, pro quarum salute patiebatur, excedit omnem dolorem & tristitiam huius vitæ. Nulla itaque pœna est (nec ipsa etiam quam in cruce patitur Christus dominus) perinde crucians & acerba, atque est illa pœna animæ cum à corpore separatur: siue cū in purgatorio cruciatur. Cuius rei ratio euidentissima est, & sententia quæ ab omnibus doctoribus comprobatur, 12. sententiæ distinct. 15. Nam corpus quicquid sentit, mediante anima sentit, id quod experientia docet. Nam cum anima recedit à corpore, quantumcumque dilanies & flagellis torqueas, nihil sentit cadauer. Si igitur anima sub pariete corporis clausa sic afficitur, & sic sentit mediante corpore: multo magis exempta corpore cruciabitur. Patitur ergo dominus acerbissime vt debitam ipse pœnam pro peccatis soluat: pariter vt animam acerbiori dolore cruciandam absoluat. Quod si in infernum descendat anima, experietur pœnam intolerabilem, vtpote passionis Christi fructum amissa. Itidem si in purgatorium iuerit: quoniam debitam satisfactionem pro peccatis non reddidit, experietur etiam acerbior rem dolorem, quàm Christus dominus in sua beatissima passione. Vnusquisque igitur hæc animo voluens, & crucifixo qui talia patitur, & sibi ne aliquando patiat, condolet. Ne verò peccata tantis redempta tormentis iteremus, domino Iesu vere dilectionis arctissimo vinculo deuinciamur, cui tantæ dilectionis passionem debemus. Et qui noster dignatus est fieri frater, dignemur & nos illius effici serui obsequentissimi. Hoc summe optabat sponsa in Canticis, capit. 8. dicens: Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te solum foris, & deosculer te, & iam nemo despicat. Frater iam noster est, quia humanitatem nostram assumpsit. Iam suxit vbera Deiparæ virginis. Iam inuentus est solus foris in humanitate assumpta, qui semper intus est in sinu æterni patris. Iam nemo nos potest despiciere. Ideo angelus dicit beato Ioanni volente se ad pedes eius prostrare: Vide ne feceris: conseruus enim tuus sum & fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui seruant verba prophetiæ libri huius, Deum adora, Apocal. 22. capit. Ipse enim Deus non despicit humanum genus pro quo filius eius factus homo, passus & mortuus est. Ipse enim dominus apostolis suis ait: Pater amat vos, quoniam vos me amastis: & credidistis quia à Deo exiui, Ioan. 16. capit. Diligamus igitur illum super omnia tantis astricti beneficijs: præque oculis semper eius beatissimam passionem habentes, sincero ac suppliciter corde coram illo inueniamur. Nec nos negotijs animam disturbantibus implicemus, sed puri Christi imitatores effecti semper eius gratiam postulemus, quæ interueniente cum eodem domino Iesu Christo perpetuo viuere mereamur: Cui cum patre & spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS DECIMVS SEXTVS.

In XXVII. cap. beati Matthæi.

Cum dominus voce magna clamasset: Heli, Heli, lama zabatani, inquit beatus Matthæus Quidam autem illi c stantes & audientes, dicebant: Heliam vocat

KK iij

iste.

Quæ sibi Christi
meruit
moriens.

iste. Hic statim interponenda sunt verba illa beati Ioannis : Postea sciens Iesus, quia omnia consummata sunt, ut consummaretur scriptura, dicit : Sitio. Deinde hæc verba sequantur secundum Mattheum. Et continuo currens vnus ex eis, acceptam spongiam impleuit aceto, & inposuit arundini, & dabat ei bibere. Ioannes: Vas autem erat positum aceto plenum. Illi ergo spongiam plenam aceto, byssopo circumponentes obtulerunt ori eius. Sciens igitur dominus Iesus, quia iam omnia consummata sunt, ea videlicet quæ de ipso vsque ad mortem prophetata sunt. Cæterum quanquam post mortem lancea latus eius apertum est, & à limbo eruit sanctos, & die tertia resurrexit, in cælumque ascendit: omnia tamen in morte eius consummantur. Quando à morte pendet resurrectio, ascensio, & gloria patrum. Etenim propter obedientiam mortis Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen: & morte & passione sua sibi gloriam resurrectionis meruit, tum & ascensionem & sessionem ad dexteram patris, & iudiciariam potestatem. Sciens igitur omnia in morte consummari: vel sciens omnes labores suos tunc morte finiri, quos passus est ab infantia. Pauperem enim natum, deinde in Ægyptū fugientem, & demum prædicantem Iudei persecuti sunt vsque in hanc sitim & mortem, ut consummaretur scriptura, Psalm. 68. Dederunt inquit, in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Omnis igitur vita Christi laboribus & anxietatibus plena est, quando ipse patitur pro peccatis, quorum pœna, nisi redimantur, æterna est. Ibunt hi in supplitium æternum, iusti autem in vitam æternam. Quæ sane pœna iuste datur despicientibus Deum, qui bonum æternum est. Dixit ergo ut scriptura consummaretur: Sitio. Sciebat utiq; dominus paratum esse acetum cum vehementi vrgeretur siti, quoniam per totam præcedentem noctem sputis & illusionibus in se illatis in somnem peregit: & die huc & illuc delatus, ac flagellus cæsus & spinis coronatus, in super & cruci affixus, valde destitutus sanguine cruciebatur. Ait etiam beatus Augustinus quoniam in hoc verbo, Sitio, salutē etiam nostram nimis dixit desiderare. Si enim Dauid Psalm. 41. ait. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei? quanto magis dominus noster Iesus Christus sitiebat vos ante faciem Dei collocare, pro quibus tanta supplitia patiebatur. Sitis igitur domini adimpletio scripturæ est, & nostræ in peccatis sitis satisfactio. Quando peccantes certum est omnes sitim peccando pati. Hæc est enim quædam mala complexio & malus peccatorum humor. Quoniam peccando quis, sitit iterum iniquitatem. Ita enim superbus magis superbus est, cum existimet se ampliori semper honore dignum, & ab omnibus extollendum. Auarus sic congregando magis avarus est, ut plus semper velit habere. Gulosus ita cibo delectatur & potu, ut iam diem alterum elucescere cupiat, quo iterum cibo & potu ingurgitetur. Sanguisugæ duæ sunt filidæ, dicentes: Affer, affer, Prouerb. 30. capit. Sanguisuga peccator est, cuius vna filia auaritia dicit semper, affer, affer. Altera vero filia superbia, affer, affer. Dæmon vnā horum tradidit populo Iudaico, auaritiā scilicet: alterā gentibus, nēpe superbiā. Sed nūc plurimi sūt qui sibi vtrāq; retinēt. Nemo igitur seducatur putās se peccato de quo tentatur admissio satiari: imò continuo sitiet iterū peccare. Quoniā auar⁹ nō satiatur pecunia, nec supbus vlla sublimitate se reputat

ascen

ascendisse, nec impudicus vlla fornicatione quiescit. Quicūq; igitur omnem peccatorum sitim in se Dei gratia extinctam cupit, non committendo peccata, extinguet, & noxium eorum calorem expellet. Peccata namque veluti ignis insufflantur & succenduntur, sed recedendo ab illis quàm quis longissime possit. Similitudo in promptu est. Qui magis ad ignem accesserit, magis calefiet: qui recesserit, magis frigescet. Sic Salomon prouerb. 6. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, vt non comburantur plantæ eius? Sic beatus apostolus Paulus cum discipulo Timotheo pri. episto. capit. 6. denuntiaret cupiditatem omnium malorum radicem esse, concludit: Tu autem o homo Dei, hæc fuge. Et beatus Iacobus epistola sua canonica capit. 4. inquit: Resistite autem diabolo & fugiet à vobis. Itaque qui recedit sitim extinguit, qui verò accedit, vritur & sitim auget. Sed iam nunc consideremus quàm frigido latice sitientem dominum recreat synagoga: Vas ergo, inquit beatus Ioannes, positum erat aceto plenum. Quod videtur fuisse adductum, vt si forte sitiret dominus, ei acetum porrigerent. Qui iam myrrhato vino fel miscuerant. Iudei miseri domini diuinitatem vndiquaque ostendunt. Nam si illi myrrhatum vinum à principio exhibuissent: nunc vero aquæ purissimæ potum, seu potionem consecram ex saccharo porrexissent, quid ni dicerent aduersus nos, illum quem Messiam & Deum dicitis, scripturam non adimpleuit, qua dicitur: Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Cæterum cum ipsimet scripturas se adimplere cernant, mirum profecto est, cur non abducta mentis caligine dominum nostrum Iesum Christum credunt verum esse filium Dei, verumque Messiam: cum vel ipsi apices legis, idest minutissimæ prophetiæ de Messia in ipso sint adimpletæ. Quod sanè facere totus non posset orbis, nisi esset ipse qui fecit totius orbis dominus & verus Deus. At quid agant, & quem potum propinent domino audiamus: Illi ergo spongiam plenam aceto byssopo circumponentes obtulerunt ori eius. Matthæus & Marcus dicunt: Et continuo currens vnus ex eis, acceptam spongiam impleuit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere. Cæteri vero, inquit beatus Matthæus, dicebant: Sine, videamus an veniat Elias liberans eum. Marcus eadem verba qui acetum propinabat dixisse refert: Potum, inquit, dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum. Quod autem beatus Marcus ait idem qui propinabat acetum dixisse: Sinite, videamus an veniat Elias ad deponendum eum, ita accipiendum est, vt cæteris dicentibus: Sine, videamus an veniat Elias liberans eum, ille responderit quemadmodum Marcus retulit, ac si dixisset: Quinimò sinite me acetum illi porrigere: & videbimus, an Elias veniat ad deponendum eum. Quod autem Ioannes dicit byssopo spongiam circumpositam esse, Matthæus verò arundini, & Marcus calamo: vel ideo dicitur, quoniam spongia apposta est arundini simul & virgæ byssopi: vel ideo quia breuis erat arundo, cui erat inserta virga byssopi, in qua spongia circumposita aceto plena ori domini admota est. Extrema & inexcogitata sanè quædam crudelitas. Ecquis inimicum cum ipsa morte luctari videns, non animo concidit? Ecquis vero homini moribundo siti enecato aquæ pauxillum denegat?

negat? Tu domine flumina & fontes creasti, & ad extinguendam quam pro nobis patris sitim, potari aceto sitiens voluisti. Sitiamus ergo & nos animæ salutem nostram, quam dominus tantopere sitit: & illas habere virtutes contendamus viuentes, quas mortis die instante sitire debemus. Dominus enim qui semper nostram salutem optauit, moriens etiam sitit, quod sitiuit viuens. Nemo igitur se seducat, existimans in hora mortis id nimium desideraturum, cuius nunquam meminit. Hac ergo animaduersione, inquit beatus Augustinus, peccator concutitur, ut moriens obliuiscatur sui, qui dum vixit oblitus est Dei. Profecto si quis compertum haberet hora mortis opprimi, nisi secum panis benedicti bucellam portet, nunquam illam à se reijceret. Igitur cum sciamus in eam nos aliquando deuenturos horam, in qua nostram salutem ultra quam dici potest, inextinguibili siti desiderabimus, nunc etiam sitientes illam quæramus. Quærite dominum, dum inuenire potestis, inquit Esaias cap. 55. Inuocate eum dum prope est. Nunc igitur dominum sitiamus, nunc illum desideremus, amemus, & operibus bonis quæramus. Leuemus, inquit Hieremias, corda nostra cum manibus ad dominum in cælos, Thre. cap. 3. Igitur non tantum cor, sed & manus leuemus operando, ut hinc aduertamus omnem scripturam docentem, fidem sine operibus ad æternam vitam nihil proficere. Edoceamur etiam, ut proximorum salutis sitim habeamus & desiderium vehementissimum. Vnicuique enim mandauit Deus de proximo suo, Eccles. 7. remonendo ab eo omnem occasionem peccandi, & iuuando ad salutem monitis & exemplis, atque omni sollicitudine ne spiritualiter cadant subleuando. Ita & beatus apostolus Paulus 2. Corinth. 11. inquit: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vrer? Sic etiam dominus cum orare discipulos suos docuit nihil particulare in oratione sibi soli oranti petit. Non enim ait: Pater mi, qui es in cælis, panem meum da mihi. Dimitte mihi debita mea: Ne me inducas in tentationem: Libera me à malo: sed Pater noster, panem nostrum quotidianum da nobis hodie: Dimitte nobis debita nostra: Et ne nos inducas in tentationem: Sed libera nos à malo. Quo sanè docemur, ut pro se quisque orando proximorum meminerit: tantoque facilius se sciat impetraturum, quanto pluribus prodesse cupit: & ut sic orando, mutuis nos inuenimus orationibus: & quod vnus assequi non meretur, ut multis orantibus exaudiatur. Quo igitur amplius omnium salutem desideramus, eò efficacius petimus. Ita siquidem redditur opima & liberalis oratio, quam non decet esse auaram. Si enim auaritia terrenorum multipliciter stimonio scripturæ damnatur, quanto magis tenacitas spiritualium in culpam vertetur? Vnusquisque ergo caueat, ne arguatur à beato apostolo Paulo dicente ad Philip. 2. capit. Omnes enim quæ sua sunt, quærun, non quæ Iesu Christi. Quin potius satagat charitatem habere, quæ non quærit quæ sua sunt, pri. Corinth. 13. Hinc illud reportatur præmium, ut quantum quis proximorum salutem procurat, tantum Deus illi suam impertit, iuxta illud quod beatus Iacobus in sua catholica cap. vlt. ait: Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: scire debet, quoniam qui conuertere fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum, gratia domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & Spiritu sancto

sancto est honor, gloria, & imperium in eternum. Amen.

TRACTATUS DECIMVS SEPTIMVS.

In XXVII. cap. beati Matthæi.

Cum beatus Matthæus dicit spongiam aceto plenam domini ori admotam, beatus Ioannes acetum accepisse tradit, quo accepto dixisse: Consummatum est. Eius sic habent verba: Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. Quod sextum est verbum domini, vehementi dolore ab ipso pronuntiatum. Etenim expertus erat, quod & semper sciuit, Iudeorum atrocitatem, qua diabolici illi ministri scienti in cruce domino paucillum aquæ ausi sunt denegare. Sed & lamæ nudauerunt māmam, inquit Hier. Thren. capit. 4. lactauerunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto. Non exhibent aquam illi, qui populo sitienti dulcissimas aquas de petra largissime fluere iussit. Ait igitur dominus: Consummatum est. In quem locum beatus Ambrosius tradit, in aceto quem gustauit dominus, hausisse omnes nostras amaritudines. In historia verò scholastica dicitur, hoc domini verbum, Consummatum est, in quo magna sunt abscondita mysteriorum arcana, significare consummatam esse peccatorum satisfactionem. Ad cuius notitiam considerandum est, quod peccatum primorum parentum & omne peccatum lethale continet in se quendam contemptum Dei. Itaque peccans contemnit summam illam essentiam, summum illud bonum Deum omnipotentem: quoniam illo relicto conuertitur ad creaturam. Propter ambitionem superbus Deum relinquit, propter argentum auarus, propter cibum verò & potum gulosus & ebrius Deo vale faciunt. Pro quauis igitur creatura terga Deo vertit, qui lethali culpa sordescit. Deo namque despecto prorsusque abiecto creaturæ adhæret, eaque fruatur. Quod dicitur contemptus Dei. Atqui conuenientissimum foret, vt Deo debitus honor ab omnibus deferretur, esse præcipuum aliquem inter homines, qui omnia ista mundana, vt stercora vilipendens, blasphemias, irrisiones, cruciatus, & mortem si opus esset, propter Deum præsentis animo sustineret. Vt ipsius exemplo adducti mortales iam mundo & carni & ipsi Sathanæ renunciarent, scientes quantum Deo debetur honoris & reuerentiæ, quodque oportet quæcunq; pro illo subire supplicia, & etiam mortem oppetere, si opus sit. Ita enim dominus ait, Ioan. 8. cap. Ego honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me, & psal. 68. Non erubescant in me, qui spectant te domine, domine virtutum: non confundantur super me qui quæerunt te, Deus Israel. Quoniam propter te sustinui opprobrium: opperuit confusio faciem meam. Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ. Quoniam zelus domus tuæ comedit me, & opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt super me. Pro honore igitur Dei dominus tolerauit probra, irrisiones, blasphemias, plurimaq; supplicia vsq; ad mortem. Sicq; cum quis à Deo contendit indulgentiam consequi peccatorum, propter eum postulet, qui omnes illusiones, dolores, & mortem patientissime tolerauit dominus noster Iesus Christus mediator Dei

Dei & hominum. Neglexit enim dominus ob honorem patris omnem quietem, sustinens labores immensos: diuitias omnes conculcauit, nec domum possedit aut agrum. Filius enim hominis non habet, ubi caput suum reclinet, cum habeant vulpes foueas, & volucres cœli nidos. Ultimo autem vitam libentissime pro Dei honore cruciatui omni exposuit, qui vitam præ omnibus vixit innocentissimam. Quapropter dignus erat, cuius vita præ omnium hominum vita conseruaretur. Sic grauius peccat occidens innocentem, quàm peccatorem. Quoniam præciosior vita & quæ magis conseruari debeat, innocentis est vita, potius quàm iniusti, cui mors debetur æterna. Sic & beatus Thomas agens de elemosyna 2.2. inquit plebeium hominem iuste dare panem seipso neglecto, viro iusto & reipublicæ utilissimo, vt eius conseruet vitam. Iustissimus enim dominus & reipublicæ præ omnibus hominibus utilissimus: vita igitur eius omni æstimatione digna conseruari debuit, præ omni viuentium vita. Hanc ille libentissime pro Dei honore impendit, & per omnem cruciatum illam exposuit. Propterea ergo cum iam omnia consummata essent, & in eo peracta supplitia aceto in potum porrecto, ait: Consummatum est: nempe contemptus Dei, quo à peccatoribus afficiebatur, mea iam dignissima humanitate in Dei honorem tormentis tradita, & me vitam illico finituro. Etenim hi mei tortores non habent amplius quid faciant. Scripturæ passionis meæ per omnia completæ sunt. Consummata est etiam obedientia mea. Consummatum est opus, ad quod in mundum à patre sum destinatus. Omnibus sacramentis meritorie gratia collata est. Apostolis donari Spiritum sanctum meritum est. Remissio omnium delictorum omnibus ad ecclesiæ gremium se conferre volentibus, ubique in fide & gratia & bonis operibus perseuerantibus præstata est. Omnia adimpleta sunt. Consummatum est. Ab hac igitur hora, quoniam perfeci omnia quæ accepi à patre meo, liberum est mihi animam ponere, quod erit vltimum, vt vere vitam pro Dei honore impendam. Consummatum est. Sunt etiam quibus placeat voluisse dominum in hoc verbo significare omnem scripturam, quæ de primo aduentu Messie, vsque ad eius mortem fuerat prænuntiata, consummatam esse: quasi dicat dominus, iam non amplius inter homines prædicabo, non irrisiones sufferam & blasphemias, non amplius acetum gustabo, neque ori meo fel admouebitur, non amplius flagellabor, non coronabor spinis, non denique amplius cruci affigiar. Consummata enim est scriptura, & iniquitas persequentium me, quibus nocere amplius non est permissum. Consummatum est. Nam animam meam, nemo tollet à me, sed ego eam à me ipso pono, qui potestatem habeo ponendi eam, & iterum in resurrectione assumendi eam. Sic & beatus Ioannes ait, capit. 19. Et inclinato capite tradidit spiritum. Non, inquit, expirauit, & caput eius concidit: sed ipse libere caput deorsum inclinat. Deinde libere voce magna spiritum emisit. Ipse dedit spiritum suum animam suam pro debito patris honore, & satisfactionem peccatorum sufficientissimam, ideo ait: Consummatum est. Vel ideo dicit: Consummatum est, quia pretium redemptionis humanæ, & integra satisfactio consummatur, nunc me continuo spiritum emissuro. Ad cuius perspicatorem notitiam memorandum est, passionem domini oblatam fuisse patri pro satisfactione generis humani. Secundum autem quantita-

autem quantitatem delicti, erit & plagarum modus, inquit dominus Deut. capit. 25. Et quoniam homo prius cogitatione peccat & voluntate: dominus in initio passionis suae beatissimae primo tristatur, seorsum tribus discipulis, Petro, Iacobo, & Ioanni dicens: Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et quoniam post cogitationem & voluntatem consentimus peccato: dominus etiam in oratione passionem acceptat, & secundum voluntatem patris obedienter adimplet. Et quoniam postquam deliberamur ad perpetrandum peccatum, media quaerimus, quibus illud perficiamus: dominus etiam nostrae reparationis media secam perpendit: & oblato in intellectu totius passionis discursu, & peccatorum pro quibus patiebatur multitudine, orabat prolixius: vt factus sit sudor eius, Luca referente, tanquam guttae sanguinis decurrentis in terram. Quoniam vero peccata veluti quibusdam funibus homines ligant: Funes peccatorum, inquit Dauid, circumplexi sunt me: & vnum peccatum pendet ex altero: Dominus capitur, & illi vna illusio & altera irrogatur. Peccatum namq; Dei offensa est. Cui dominus primum alapam offert, quam illi in domo Annae in faciem beatissimam vnus ministrorum impegit, dicens: Sic respondes Pontifici? Praeterea peccatores huc illuc nocte dieque ad peccandum discurrunt: In circuitu etenim, inquit psalmus, impij ambulant: ita & dominus de domo in domum deducitur, noctu quidem in domum Annae, deinde Caiphae: interdum vero in domum Pilati, deinde Herodis, rursum in domum Pilati, postremo in Caluariae montem. Et propter delectationem culparum flagellatur, & propter vanitatem & superbiam peccatorum hominum spiritibus coronatur, & purpurea veste illudatur, & ad propellendum onus, quod peccatoribus peccata imponunt: Venite ad me omnes, inquit ipse dominus, qui laboratis & onerati estis. Crucem humeris portat, & crucifixus in omnibus patitur membris, quoniam omni sui parte Deum peccator offendit. Et quoniam primi hominis materiale peccatum ab ore initium sumpsit, edens de fructu prohibito: felle & tandem aceto potatur dominus. Cum autem gustasset fel, noluit bibere vinum felle mistum. Et cum accepisset acetum in ore, dixit: Consummatum est. Propterea nunc dicit peccatorum stipendium consummatum esse. Nunc redemptionis humani generis pretium consummatum est. Adimpletum est, quod Dauid cecinerat, dicens: Apud dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio, psalm. 129. Vere enim misericordia domini in sua beatissima passione praeter omnibus operibus eius ostenditur, & copiosa apud eum redemptio: dum in omnibus suis membris patitur pro omnium peccatorum genere. Nos igitur consummatam scripturam considerantes, & Dei honorem omnibus antepositum, & peccatorum nostrorum celebratam redemptionem, pretiumque exhibitum, imponamus finem peccatis nostris, dicamusque diabolo, mundo, & carni: Consummata est vita mea, superba, vana, auara, cupida, carni & voluptatibus dedita: iam amplius peccare nolo, sed carnem meam cruci domini affigam, cum vitijs & concupiscentijs. Si quae vero sunt, quas dominus sua gratia in nobis incepit virtutes efficere, etiam illas consummemus & perficiamus vsque in vltimum diem perseuerantes. Perseuerantibus namque salus promittitur domino dicente: Qui perseuerauerit vsque in finem, ipse saluus erit. Propterea dominus in lege, prout habetur Exodo 29. & Leui. 3. cap. praecipiebat sibi candam hostiae semper offerri, ad significandam virtutis consummationem vsque in finem illi offerendam, gratia domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre

Et Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in aeternum. Amen.

TRACTATUS DECIMVS OCTAVVS.

In XXVII. cap. beati Matthæi,

IESVS autem iterum clamans voce magna emisit spiritum. *Beatus Marcus:* Iesus autem emissa voce magna expiravit. *Beatus Lucas:* vox hac magna quæ fuerit declarat, dicens: Et clamans voce magna Iesus, ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens expiravit. *Beatus Ioannes:* Et cum accepisset acetum, dixit: Consumatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum. Caput proprie inclinare est deorsum deprimere, non in latus flectere. Nec enim dominus sine magno dolore in humerum caput declinare poterat: quoniam corona spinea cruentatum humerum laceraret. Inclinauit celos & descendit, inquit *Dauid.* Inclinare est deorsum flectere, seu deprimere caput. Vltimum hoc fuit verbum domini, cuius pars scripta est psal. 30. Veruntamen ibi dicitur: In manus tuas domine commendo spiritum meum: redemisti me domine Deus veritatis. Quod verbum nobis in hora mortis utiq; vtilissimum est. Quoniam habet ex domino: In manus tuas commendo spiritum meum: ex nobis verò commemoratione passionis domini, cū dicitur: Redemisti me domine Deus veritatis. Dominus enim tanquam vnicus filius Dei in illa obprobriosa morte pro nobis patri aeterno oblata, in testimonium diuinitatis suæ, laudæis & gentibus ibi astantibus, non in manus tuas domine ait, sed pater: patrem suum vocans Deum: Pater in manus tuas, inquit, commendo spiritum meum: nihilque amplius addidit, sed hæc verba dicens continuo expiravit. Vt videntes qui aderant clamorem validum ab eo, cui corpus sanguine iam destitutum erat, prolatum: & contra naturæ iura, ita vehementem vocem emittere moribundum, agnoscerent verum esse filium Dei. Quod *Cenurio* & qui ex aduerso astantes gentes, videntes quia sic clamans expirasset, & signa quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: Vere hic homo iustus erat, & vere filius Dei erat iste. Hanc etiam vocem reddit dominus in vltimo suæ vitæ, vt ostenderet horum verborum veritatem, quoniam dixerat *Iudæis*, *Ioan. cap. 10.* Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis. Et paulò infra: Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso. Potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Et sic manifeste ostendit *Iudæis* libere offerre animam patri. Oblatus enim est, quia ipse voluit: sponte sua passus & mortuus pro salute nostra, quod ostendit clamans. Quanto enim quis propius ad mortem accedit, tanto fragiliores redduntur, & tenuissimam emittunt vocem, deinde nullam. Dominus autem voce magna expirans, ostendit quòd animam suam voluit offerre patri: non quando *Iudæi* voluerunt. Et sic etiam *Pilatus* admirabatur, si iam obisset: cum corpus ab eo petiisset *Ioseph*, vt tradit *beatus Marcus.* *Beatus Thomas* 3. parte quæst. 47. arti. 1. explanat hanc animæ liberam oblationem & exitum, dicens: Cruciatibus quos dominus in sua beatissima passione perpeffus est, ad illum pernecandum sufficientissimi erant: cæterum ipse dominus vim corpori ad tollerandum & non deficiendum in tormentis præstabat, & sic exitum animæ retinebat ac differebat. Porro quando voluit dare cruciatibus locum, permisit secundum eorum

rū naturam ad mortem agere. Et sic posuit animam, quando ipse voluit. Quia cum voluit vires dedit corpori, vt non moreretur: & cum voluit, tormēta & dolores agere permisit ad necem vsq;. At qui ad ostendendum hæc omnia sic se habere vocem magnam contra naturam morientium reddidit. Pariterq; ostendit dominus intensiōem doloris, quo opprimebatur in cruce. Manifestauit etiam præ omnibus morientibus dolorem mortis sensisse: ipsumq; solum extremum illum dolorem, cum anima exit à corpore, quod superat omnes huiusce vitæ dolores percepisse. Nam in omnibus morientibus prius deficit sensus mentisq; vigor, quā deficiat anima: hoc est, prius hebetantur sensus per aliquod, vel paruum, vel magnum, vel minimum spatium antequam anima egrediatur à corpore: atq; illud vltimū egressiōis punctum nemo moriens Dei misericordia percipit. Omnem enim sensum dolor ille superat, quoniam excedens sensibile corrumpit sensum. Sicque corpus stupet & non sentit, à doloris scilicet vehementia & intensiōe superatis sensibus. In Christo autem Iesu, qui nos à morte redemit, omnis inerat sensus dolores percipiens, & vnumquodq; pro nostra reconciliatiōe patri offerebat. Hunc autem vltimum dolorem præ omnibus obtulit, & solus sensit, qui sanè fuit maximus omnium cruciatuum, quem dominus in sua sacratissima passiōe pertulit, cum animam patri reddidit, et dolorē vltimæ separatiōis animæ integris percepit sensibus. Et sic magna voce clamauit, dicēs: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens expirauit. Ipse igitur solus percepit quantis doloribus anima à corpore separatur. Dolor iste excessit flagellorum dolorem, spinarum cruciatum, & crucifixiōem, & omnem alium quem ad illam horam perceperat Christus dolorem. Hunc vocat beatus apostolus Paulus clamorem validum, & cum lachrymis emissum, dicens ad ad Hebr. cap. 5. Qui in diebus carnis suæ preces, supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Offerens videlicet animam suam in illo vltimo puncto beatissimæ passiōis suæ ad eum qui illum posset resuscitare, ad patrem vtique. Exauditæ sunt preces eius, quas pro nostra redemptiōe effudit cum lachrymis & clamore valido, animam pro nobis offerens. Exauditus est pro sua reuerentia, pro suo vtique merito, propter suam virtutem, propter suæ humanitatis dignitatem: quæ vnico Dei filio in vnitatis suppositi coniuncta, verbi personam gerebat in humanitate assumpta. Beatus Athanasius per hanc vocem magnam ait Christum dominum in illa hora nos Deo patri commendasse, vt animabus nostris mederetur in nostro transitu & egressu. Hinc fit, vt præ omnibus precatiōibus (dominicam orationem excipio) quæ à morientibus tunc Deo offerri possunt, hanc esse potissimam: Domine Iesu Christe, propter illum dolorem quem omnium maximum percepisti, cum beatissima anima tua egressa est cum lachrymis & clamore valido à sanctissimo corpore tuo, miserere nunc animæ meæ in egressu suo. Quod donet ipse dominus nobis: & hanc posse precatiōem illi offerre sanctissimis sacramentis confessiōis, eucharistiæ & vntiōis summa cum deuotiōe perceptis. Vt ita participes esse mereamur eius diuinæ visiōis & fructiōis, ne quis Christianus cum impijs vocem illam proferat, querimonia & mendatio plenam, quæ traditur Sapientiæ capite 5. cuius eruptio à pessima vita ducit originem, quā & Iudæis peculiariter ipsa Sapientia tribuit 2. ca. vbi agit quæadmodū Christus reprobandus & occidendus erat ab illis. Inquit igitur: Dixerūt enim impij cogitantes apud se nō recte:

Exi.

exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis, quoniam ex nihilo nati sumus: & post hæc erimus tanquam si non fuerimus, quoniam sumus & flatus est in naribus nostris, & sermo scintilla ad cõmouendum cor nostrum. Quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aer, & transibit vita nostra, tanquam vestigium nubis: & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radijs solis, & à calore illius aggrauata. Et nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum. Vnbra enim transitus est tempus nostrum, non est reuersio finis nostri: quoniam cõsignata est, & nemo reuertitur. Venite ergo, & fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura, tanquã in iuuentute celeriter. Vno pretioso, & vnguentis nos impleamus, & nõ prætereant nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratium sit, quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo vestrum exors sit luxuriæ nostræ. Vbiq; relinquamus signa lætitiæ, quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors nostra. Opprimamus pauperem iustũ, & non parcamus viduæ, nec veterano, nec reuereamur canos multi temporis. Sit autem fortitudo nostra lex iustitiæ: quod enim infirmum est, inutile inuenitur. Circumuenerunt ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius operibus nostris, improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Manifestum est de Iudeis hanc prophetiam à Sapientia prædictam esse, qui videntur negare animæ immortalitatem, aut certè nimis de illa dubitare. Qui post suas ubiq; & in omnibus exquisitas lætitiis Messiam circumuenerunt: & occidendum statuerunt ad probandam, an verus Dei filius sit, prout latius infra eodem cap. prosequitur ipsa Sapientia. Vnde in expositione illius particulæ, quando coloni supra cap. 21. dixerunt: Hic est hæres, venite & occidamus eum: diximus Iudeorũ proceres, qui tum tẽporis erant dubitasse de Messia, an venturus esset in mundum. Quod si aliquis esset venturus, Christus dominus illis vi lebatur esse. Adduximus autem ibi illud Ioan. 5. à domino illis improperatum: Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit. Si autem illius literis non creditis, quomodo verbis meis crederetis? Sapientia porro in prædictis verbis idem prophetasse videtur cap. 5. exponitq; lugubrem eorum vocem, quam in inferno positi, sunt reddituri. Inquit igitur: Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione in sperata salutis, gementes præ angustia spiritus, dolentes intra se, pœnitentiã agentes, & præ angustia spiritus gementes. Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore, ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est? Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem domini ignorauimus. In eo autẽ quod dicunt viam domini ignorasse, & non luxisse illis solem intelligentiæ & lumen iustitiæ, prorsus mentiuntur, quando Deus non deficit vniciq; in necessarijs: sed illi clauerunt oculos iustitiæ lumini, & soli intelligentiæ, & scripturis, per quas õnis veritas & Christus illis manifestissime ostendebatur. Noluerunt itaq; intelligere, vt bene agerẽt, propterea ob-

cecati sunt à malitia sua. Audierant enim quatruiduanū Lazarū resuscitatū à dño, & noluerūt miraculū cū scriptura cōferre, vel attēdere illud nō posse fieri, nisi à Deo. Illico ergo conciliū collegerūt, nō quidē ad miraculū cōferendū, sed ad dñm occidendū, dicētes: Quid facimus: quia hic homo multa signa facit? Si dimittim⁹ eū sit, oēs credēt in eū. Cæterū iā ad finē vocem eorū psequamur: Quid, inquiūt, nobis profuit superbia, aut diuitiarū iactātia quid cōtulū nobis? Transierūt oīa illa tanq̄ vmbra, & tanquā nuntius præcurrens: et tanquam nauis, quæ pertransit fluctuātem aquā, cuius cū præterierit, non est vestigiū inuenire, nec semitam carinæ illius in fluctibus: aut tanquā auis, quæ transuolat in aëre, cuius nullū inuenitur argumentū itineris illius, sed tantū sonitus alarū verberans leuem ventum, et scindens per vim iuineris aërē, cōmotis alis transuolauit, & post hoc nullū signū inuenitur iuineris. Aut tanquā sagitta emissa in locū destinatum diuisus aër continuo in se reclusus est, vt ignoretur transitus illius: Sic & nos nati continuo desinimus esse, & virtutis quidem nullū signum valuimus ostēdere, in malignitate aut nostra consūpti sumus. Talia dixerūt in inferno, hi qui peccauerunt. Tot equidem similitudines coaceruarunt ad ostendendam vitæ breuitatem, quam in 2. Sapientie capit. se in delitijs transigere velle dixerunt. Et concludūt sic illos natos continuo desinere esse, & ita breuem esse eorum transitū, vt ipsius ortus præcipium cum ipsa morte coniungat, nulla de intermedio tempore habita mentione. Voce igitur magna dominus clamat, & spiritum patri tradit: quo se voluntate sua oblatum, & animam quando voluit tradere, manifestauit: quo & dolorem separationis animæ à corpore in ipso egressu vltimo, quod inter omnes huius vitæ dolores maximum est, se percepisse ostendit. Nos igitur si de eius dolore compatimur etiam vehementem dolorem habebimus, considerantes exitum à corpore beatissimæ animæ suæ. Hunc igitur semper habentes præ oculis deprecemur, vt dignetur nobis in hora exitus animæ nostræ mederi, nosque suscipere pro quorum salute talem voluit mortem subire. Nemo igitur diffidat, nec præsumat. Non diffidat, inquam, cum viderit dominum tanta pro nobis pati. Oportet enim vt confidamus meritis eius beatissimæ passionis, quæ nobis per sacramenta & gratiam comunicātur, saluari posse. Sic hortatur beatus apostolus Paulus ad Hebr. cap. 12. dicens. Recogitate enim eū qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes. Sicut igitur diffidere talem redemptorem habentes, summa dementia est, sic præsumere sine pœnitentia & bonis operibus charitatis saluari posse, summa superbia est. Ipse namque dñus non verbis tantum, sed operibus etiam charitatis edocet nos vitam supernam quærere: cuius passio non verbo sed verberibus, non gaudio sed cruce, non esu & comotationibus sed aceto & felle, non vita voluptati & delitijs dedita, sed amarissima morte consummata est. Ecquis igitur ita demens est Lutheranus, qui videt Christum in cruce & audit dicentem: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: & præsumit cum lucifero fide sine operibus in supremis sedibus collocari, & sola fide passionis domini meritum promerere? Confidamus igitur, sed non præsumamus. Quinimo bonis operibus charitatis semper abundantes, dum tempus habemus, vt inquit beatus apostolus Paulus, operemur bonum. Non dicit apostolus, credamus: credentibus siquidem loquebatur. At qui vt fides non sit frustranea inquit, dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei, ad Gala. 6. propterea quatuor præci-

Contra Lutheranos.

Quatuor i do
mino cruci
fixo cōsiderā
da.

Definitio pec
cati

puā sunt in passione beatissima domini consideranda & semper in crucifixo inspicienda tanquam in speculo lucidissimo. Primum est, ut consideremus salutis nostrae modum, quo est usus redemptor & saluator noster: ne nos vani & miseri homunciones, cum perspexerimus à cunabulis ipsum saluatorem filium Dei doloribus angi, necessitate urgeri, multis persecutionibus vndiquaque premi, tamque atrociter in passione sua torqueri, & tali morte peccata nostra redimere, nobis falso & fallacem quandam felicitatem polliceamur. Si enim talia pro nostris criminibus patitur Christus, nos improbi & peccatores commestationibus, ebrietatibus, cubilibus, impudicijs, odijs, vindictis, homicidijs, ludis, superbiae & auaritie dediti, & qui inutilem transigentes vitam ad horrendam mortem peruenimus, quid expectamus ab eo, qui filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum? Quid enim aliud faciet seruo non operanti & pigro, quique talentum fidei sibi commissum abscondit, quam quod ipse dominus dixit: nempe ut mittatur in tenebras exteriores: ibique perpetuo relegari illum præcipiet, ibi erit fletus & stridor dentium. Operarios nos passio domini esse proclamatur, & vitam puram agere docet, non præsumere, Admonet præterea oportere nos vacare ieiunijs cæterisque operibus penitentiae, quibus caro comprimitur: ne sub carne Christi Iesu crucifixi atque omni tormentorum genere cruciati velimus nos omni vitio deditam agere vitam. Quae summa & inaudita fuerit impudentia. Secundum vero quod perspicitur in crucifixo, est peccatorum grauitas. Nemo enim unquam verius definiuit, quid sit peccatum mortale, quam Christus dominus in sua beatissimi passione. Et quidem theologi ita dicunt: peccatum est dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei, ex voluntatis decreto. Christus vero dominus opere non verbo ostendit peccatum mortale a deo malum esse perniciosum ut non remittatur absque morte filij Dei. Dicebat utique Hieremias propheta in sua oratione: Defecit gaudium cordis nostri: versus est in luctum chorus noster. Cecidit corona capitis nostri. O vehementi dolore plangendum successum. Quare o Hieremia gaudium cordis tui defecit? & in luctum conuersus est chorus? & cecidit corona capitis? inquit: Vae nobis, quia peccauimus. Peccata nostra gaudium de corde nostro ammonuerunt: peccata nostra chorus nostrum in luctum verterunt. Vae nobis quia peccauimus. Omnes nos, inquit Esa. cap. 53. quasi oves errauimus: vnusquisque in viam suam declinauit: & posuit dominus in eo iniquitates omnium nostrum. Ecce quid egerint peccata nostra, ecce quid fecerint delicta nostra: ecce mortalium peccatorum alteram definitionem. In hoc ergo speculo o Christiane quid sit mortale peccatum lucidissime intueris, & ad amussim tibi traditur definitio eius. Tertium quod in crucifixo tanquam in speculo nitidissimo cernitur, est pro peccatis mortalibus debita poena. Colloca ante oculos tuos filium Dei crucifixum, ne nos in aeternum relegemur supplicium. Aspice eius omnia membra excruciaci, & vsque ad linguam & guttum extendi poenam, cum fel & acetum sit sitiienti datum. Respice flagella, coronam spinueam, ludibria, & mortem acerbiorē quam ut dici queat. Quippe quae omnem dolorem sensibilem superauerit. Num tales dolores ac talem passionem audisti? Veruntamen scito tam horribilem esse poenam inferni, quod ne nos in illam perpetuo decideremus, talia pati voluit misericors & miserator dominus. Nec enim tot cruciatus fuisset passus, nisi tanta nobis pro peccatis nostris preparata essent supplicia. Cum poena aeterna sit, cruciatus patitur ipse immensos. Nam cum extensione non essent duratura perpetuo, quae illi impendeban-

tur supplicia, intensione fuerunt omnium intensissima, quæ in hac vita excogitari possunt tormenta. Considera igitur quantum redemptori debes, & quàm sunt fugiendæ infernales pænæ acerbiores. Quartum & vltimum quod perspicitur in crucifixo, speculo beatorum purissimo, est gloria ipsa, quam nobis per penitentiam veram deleta culpa, si bonis nos charitatis operibus exercuerimus, præstabit ipse saluator. Nempe ea est, pro qua ipse, vt nos in eam reduceret, talia sustinere voluit. Non enim dominus adeo acerbam obiret mortem, nisi ea quam nobis comparabat gloriam, tanta digna fuisset morte. Oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te, inquit Esaias cap. 64. Et beatus apostolus Paulus prima Corinth. capit. 1. inquit: Scriptum est, quod oculus non vidit, nec auris audiuit nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum: nobis autem reuelauit Deus per spiritum sanctum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. In passione vero Christi perspicitur, quanta futura sit gloria beatorum, ad quam nobis prestandam tot cruciatus Dei filius patitur. Si vtiq; diceretur nobis alicubi gentium homines prospera semper valetudine perpetuo viuere, an non omnes eo se conferrent? Rursum si diceretur nobis esse in orbe terram, vbi omnia vasa aurea & argentea sunt, vbi terra omnia sponte producit, vbi nihil deficit, vbi amænissima decurrunt flumina, & arbores suauissimos producant fructus, vbi nullo dolore tristitia nec senectute afficitur homo, nonne omnes eo conuugeremus? Si nobis etiam proponeretur esse ibidem homines splendidissimos pulcherrimosque, quos intueri omnem mundaniam superet voluptatem: quis in talem deferri locum toto mentis studio non concupisceret? Minima hæc omnia sunt, si cum illis conferas, quæ Deus tribuit diligentibus se: quando ipsemet est gloria beatorum, & in ipsius visione & fructu ne omnis eorum gloria sita est, non in bonis desiderabilibus quæ enumerauimus. Ipse enim Deus existit obiectum beatitudinis nostræ. Ipse nos in se beatificat, quod sane verbis à nullo mortalium explicari potest. Ex quo nobis magna beatitudinis fit coniectura: cum videamus filium Dei talia pati ad hanc nobis felicitatem donandam. Igitur vera penitentia & charitatis operibus nos munientes, & in ipsis ad finem vsque perseverantes, lethaliu criminum grauitatem in ipsa domini passione consideremus, & infernalis pænæ intensio-

nem & extensionem in eodem speculo inspiciamus, & gloriæ magnitudinem in

Christo domino crucifixo coniecturemus: curramusque post ipsum in odorem

mæstissimæ matris eius Mariæ. Post ipsum, inquam, qui voce magna

clamans in in cruce, ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum

meum. Et hæc dicens expirauit. Cui cum patre &

spiritu sancto est honor, gloria,

& imperium in æter-

num. Amen.

(.:.)

TRACTATUS PRIMVS.

In XXVIII. & vltimum cap. beati Matth.

Esperere autem sabbati, quæ lucefcit in prima sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum. *Vespere sabbati parauerunt aromata nocte, & prima die quæ lucefcit in prima sabbati, hæc est dominica, venerunt ad monumentum: quod beatus Marcus capi. 16. explanat, & dicens: Et cum transisset sabbatum (hoc est obseruantia sabbati, quæ post solis occasum cessabat) Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes ungeret Iesum. Ecce quid egerunt: vespere autem sabbati, quod refert beatus Matthæus. Et sic accipiendum est, quod beatus Lucas dicit cap. 23. Et reuertentes parauerunt aromata & unguenta: & sabbato quidem siluerunt secundum mandatum. Parasse aromata in nocte sabbato intelligendum est, nisi dicamus feria sexta adhuc in nocte emisse aromata, & adhuc sabbati post solis occasum, secundum Marcum, emptis aromatibus alia addidisse, existimantes non sufficere quæ feria sexta, secundum Lucam, emerant: & valde mane vna sabbatorum, id est prima die post sabbatum, quæ est dominica resurrectionis valde mane, veniunt ad monumentum: hoc est quod dicit beatus Matthæus, quæ lucefcit dies in prima sabbati: Vna autem sabbati dicit Lucas cap. 24. & Ioannes. 20. cap. Sic Moyses hanc celeberrimam diem, numerando opera sex dierum, non primam, dicit, sed vnicam: Et vidit Deus lucem quod esset bona, & diuisit lucem à tenebris: appellauit quæ lucem diem, & tenebras noctem: factumque est vespere & mane dies vnus: cum in alijs dicat dies secundus, tertius & deinceps vsque ad sextum. Primum diem igitur vnicum dicit: quia hæc est vnica dies resurrectionis domini, vnica toti orbi celeberrima, excedens omnem diem de qua Dauid Psal. 117. Hæc dies quam fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. Veniunt sanctæ mulieres videre sepulchrum domini, mirabiliter electum à domino, in quo nondum quisquam positus fuerat: ne dicerent Iudei alterum ibi prius sepultum resurrexisse: sicque omnis eis ablata est calumnia resurrectionis domini. De hoc prophetauit Esaias cap. 11. In die illa, illam diem dicunt propheta aduentum Messie operantis redemptionem & salutem humani generis: In die illa radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum. Nunc autem beatus Matthæus de ista die vnica, quæ ipse inter omnes dies primam sabbati dicit, & cæteri euangelistæ vnâ sabbati vocant, & quæ Moyses vnâ retulit, incipit tractare, & breuiter perstringere dominicam resurrectionem, quam dominus plurimis argumentis palam fecit, & omnibus discipulis manifestam ostendit, reprobatis Iudeis, indignis qui faciem eius gloriosam viderent vsque in diem iudicij. Apparationes autem quæ in euangelio, & à beato apostolo Paulo referuntur, ordine quo eas Nicolaus in glossa refert, deinde quem in his habemus sensum & explanationem ostendemus. Nicolaus in igitur hæc verba quæ in præsentibus cap. referuntur à beato Matthæo: Vndecim autem discipuli abierunt in Galileam in montem vbi constituerat illis Iesus, dicit: In montem scilicet Thabor, in quo transfiguratus est coram Iacobo, Petro, & Ioanne, vt dictum est supra capit. 17. Ibi enim gloriam resurrectionis suæ prius ostēderat, quapropter ibi resurrectionem completam esse, omnibus discipulis suis manifestauit. Vnde probabiliter creditur, illam fuisse manifestationem de qua scribit apostolus prim. Corinth. 14. Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul: quanquam hic non exprimuntur, nisi vndecim apostoli, qui erant præcipui Christi discipuli. Prius tamen visus est septies personis specialibus: primò Mariæ Magdalene*

Apparationū
dñi series post
eius resurre-
ctionem.

nenti iuxta sepulchrum alijs recedentibus, vt traditur Ioannis 20. & Marc. 16. Secundo ip-
 si Mariæ Magdalene cum alijs mulieribus à sepulchro reuertentibus. Postquam enim vi-
 derat Christum, secuta est alias, & inuenit eas in itinere, & tunc Christus apparuit eis.
 Tertio Petro, vt habetur Lucæ vltim. capit. licet non habeatur expresse in euangelio, quan-
 do ei facta sit ista apparitio. Probabile tamen est id contigisse, quando ipse & Ioannes cucur-
 rerunt ad monumentum, & non inuento corpore domini, abiit Petrus mirans secum quod
 factum fuerat, vt traditur Luc. vltim. Ideo dum esset solus in tali admiratione, tunc Chri-
 stus ei apparuisse traditur. Quarto apparuit duobus discipulis euntibus in Emaus, vt ha-
 betur Luc. vltimo. Quinto apparuit decem apostolis absente Thoma, vt habetur Ioann.
 20. Et istæ quinque apparitiones factæ sunt in ipsa die resurrectionis, vt patet euāgelia in-
 tuenti. Sexto apparuit vndecim apostolis existente ibi Thoma, vt refert Ioan. 20. quod
 contigit octaua die post resurrectionem, vt habetur ibi. Septimo, apparuit Petro & socijs
 suis ad mare Tyberiadis, vt habetur Ioan. vltim. Octauo, in monte Thabor, vt hic dicitur,
 apparuit apostolis & multis alijs. Et iterū bis apparuit discipulis in die ascensionis, semel in
 Hierusalem ipsis conuescentibus, vt habetur Marci vltim. & Lucæ vlti. & Acto. prim.
 Hactenus Nicolaus Lyranus in glossa. Ceterum verba beati apostoli Pauli referamus
 prim. Corint. 15. dicentis: Tradidi enim vobis imprimis, quod & accepi (intelligendum est
 à Christo in rapto accepisse, quando conuersus est) secundum illud, quod dicit. pri. Corint. b.
 11. Ego enim accepi à domino, quod & tradidi vobis. Et ad Gal. pri. Notum enim facio vo-
 bis fratres euangelium, quod euangelizatum est à me, quia non est secundum hominem: ne-
 que enim ego ab homine accepi illud, neque didici: sed per reuelationem Iesu Christi. Tradi-
 di enim vobis imprimis quod accepi, quod Christus mortuus est pro peccatis nostris, secun-
 dum scripturas: & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum scripturas, &
 quia visus est Cephæ: & post hoc vndecim. Deinde visus est plusquam quingentis fratribus
 simul: ex quibus multi manent vsque adhuc, quidam autem dormierunt. Deinde visus est
 Iacobo, deinde apostolis omnibus. Hunc Iacobum dicunt nonnulli fuisse filium Mariæ Cle-
 ophæ, virum sanctimoniam vitæ & autoritate præclarus. Non explicat vero Paulus vter
 Iacoborum fuerit: an Iacobus Zebedæi frater Ioannis: vel Iacobus Alphæi, quem ita appel-
 lat Marcus cap. 3. cum nomina omnium apostolorum exposuit. Nos etiam cum omnibus
 transeamus, hoc tantum memorantes ex beato Thoma, hanc Iacobi apparitionem eodem
 die resurrectionis factam fuisse, eo quod qui affirmant hunc esse Iacobum Alphæi, ipsi asse-
 nerint causam apparitionis extitisse ieiunium quod sponderat non soluturum, quousque do-
 minum resuscitatum proprijs oculis cerneret. Et sic habemus sextam apparitionem additam
 illis quinque, quas censet Nicolaus in glossa factas in die resurrectionis. Sæpius autem ap-
 paruit dñus in illis quadraginta diebus, qui inter resurrectionem & ascensionem transacti
 sunt, licet non in euangelio id exprimatur. Hoc manifestat beatus Ioannes capit. 20. post-
 quam enim narrauit apparitionem octaua die resurrectionis factam discipulis præsentem
 Thoma, hæc verba subdit: Multa quidem & alia signafecit Iesus in conspectu discipulorum
 suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Quod & confirmat beatus Lucas Acto. 1. di-
 cens: Quibus & prebuit seipsum viuum post passionem suam in multis argumentis, per

dies quadraginta, apparens eis & loquens de regno Dei. Multotiens igitur apparuit dominus in his quadraginta diebus discipulis, & si pauiores apparitiones tradantur. Ordinem porro apparitionum à sacris euangelistis omissum tanquam notissimum, ad hunc haberi modum existimo: Vt primo beatissimæ virgini apparuerit & consolatus sit: quod triplici ratione fulcitur. Ipse namque præcipit honorem patri matrique deferri, sicuti legitur etiam hoc Luc. 2. Et erat subditus illis. Si enim dominus matri & nutritio beato Ioseph subdebatur, recte opinabimur illum in resurrectione matri primo apparuisse. Secunda autem ratio sic redditur: apparuit dominus primo Mariæ Magdalene præ cæteris mulieribus & discipulis. Causam reddunt omnes doctores, quia arctiori dilectione præ cæteris dominum prosecuta est: & quia ad sepulchrum perseuerauit mærens. Sic etiam beatus Ambrosius ait: Audistis fratres charissimi, quod sanctæ mulieres quæ cum aromatibus ad monumentum venerunt, angelos viderunt: & Mariæ Magdalene, quæ arctius Iesum diligebat, apostolis ad domum de qua cucurrerant reuertentibus, quia erga sepulchrum perseuerauit, Deum prima omnium cognouit. Verum enim uero longe differebat amor, quo Deipara Mariæ dominum diligebat, ab amore quantumcunque magno Magdalene. Vehementior etiam fuit dolor, quem mæstissima mater in passione sustinuit, quam Magdalene: prædicente hoc Simeone Luc. 2. Et tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit. Si igitur ob arctiorem dilectionem, & passionis dolorem primo Magdalene apparet, prior certe se resuscitatum cum corpore glorioso Deiparæ virgini ostensurus erat, quæ gladio percussa in passione præ omnibus doluit: & præ omnibus semper arctius Christum dilexit. Tertio, referunt Matthæus & Marcus, angelum qui super lapidem ad monumentum sedebat, dixisse Mariæ Magdalene & cæteris mulieribus: Et cito euntes, dicite discipulis eius, quia surrexit: & ecce præcedet vos in Galileam. Si enim adhuc dominus beatissimæ virgini matri suæ non apparuisset, angelus minime illam præteriret: quinimo diceret, Et cito euntes dicite matri & discipulis eius quia surrexit. Hæc igitur prima apparitio est, quæ beatissimæ virgini facta est. Deinde inter illas quæ factæ sunt mulieribus & discipulis, primo apparuit Mariæ Magdalene, existimanti hortulanum esse, cum eius frontem tangeret digito, dicens: Noli me tangere: nondum enim ascendi ad patrem meum: videlicet in corde tuo adhuc me mortuum reputas, patrique non credis æqualem, Ioan. 20. Tertio, cum à sepulchro redisset Mariæ, & inuenisset alias mulieres, quæ ante illam recesserant, dum quod viderat narrat, ac cæteris colliachrymantibus quod non perseuerassent vna cum illa iuxta sepulchrum, apparuit dominus, & dixit illis: Auete. Et illæ tenuerunt pedes eius: hoc est procumbentes osculatæ sunt pedes domini. Quarto existimo iterum in domo virginis beato Ioanni Euangelistæ apparuisse, cui virginem matrem commendauit, & qui post virginem vehementissimè de passione domini cruciatus est: quem usque ad monumentum tota nocte & die passionis secutus est. Id enim rationi maxime consentaneum est, quod pie credimus. Quinto apparuit Petro mæstissimo. Sexto beato Iacobo. Septimo discipulis euntibus in Emaus. Octauo discipulis sub noctem in ipsamet die resurrectionis, absente Thoma. Die vero octaua apparuit beato Thomæ: deinde